

TÂNGRAM SUNDAY SCHOOL UNION

THUTHUNG LUI HRILFIANA

Amosa, Joela, Obadia & Jonah

LEKHABU HRILFIANA

PUIHLING SUNDAY SCHOOL 2016

Ziaktu

Rev. Lalhrilthoi Hrangkhoh

Literature & Publication Board

Tângram Presbytery

*Published
by
The Tângram Presbytery,
Literature & Publication Board
Haflong, (788-819)
Dima Hasao, Assam
for
The Tângram Sunday School Union (TSSU)*

Son khatna (First Edition), 2015
Copies - 500
(All right reserved)

ZIAKTU THUMA

Cachar Hill Tribes Synod-in kum 2015-a Puihling Sunday School irchu hrangin 'Deipu Hosea Lekhabu' inthang a ni a. Tângram Paresbytery-in hrilfiabu irziaktu hranga a ni inthanga asan lôm a om ki tia, Presbytery chung a ki lômna thu ki hril a ni. Hi hrilfiabu hi ki thei dor insuaa ki irziak chu a nia, khannisian famirkip zoima ti khom ki hriata, a lei tep tuhai milung khom a chuk no thei, nin ni ngaidam hrangin amasa tiang nangni ki ngên a ni.

Thuthung Luia lekhabuhai hrilfiana bu hong irziaka hong siam hi thil ol ai chu ni maka, zoro a nang intama, lekhabu tamtak tepin tam an nanga. Tângram Presbytery-in kum tina hi anga Bible ata lakin lekhabuhai insua om hi Presbytery masona a ni khela khom Pathianin a chung a koiindanghai chom hranga morphurna a ipêk hi a hlensua mai a ni ti chu inhriattheiin a oma. Khakhela a koiindanghai hrang khoma Pathian thua le iamna tianga irsong liana hranga changpuitu khom a ni saa. Zoro la hong thiaia khom Pathianin hi nêk hin sat la vur mai a ti tin ki sabea a ni.

Ei ti tak angin Pathian thu sût hi thil ol-ai ni maka, thil naran manep chi khom nimaka, asan chu Pathian Thu a ni sikin. A' rziaktu hrang khomin an tak ngaia, Sâpchonga mani Mizo le Hmar chonga mani lekhabu sa ni changpuitu (resource) hrang a nanga intama Interpreter's Bible Commentary, Historical Background Commentary, Bible Dictionary ti hai hi ei poimo tak tak a ni. Khasikin zoro la hong thiai mai hrang khoma khi a chung a lekhabuhai khi ei poimo a ni sikin, Presbytery-in librari-a nei thei inlân chu sa ok a ti.

Deipu Hosea hi kum irzabi kiriata Israel deipu minlihai laia inkhat a nia. Hosea lekhabu hi atûnlai Koiindang dinghmun an entira, asan chu avuana rammual ei lêngna hi sakhua dang dang irhû kara om ei nia, Pathian a ni lunginkhamtu hi Israelhai angin irnghilpal roi eiti tihi ngaitua om tak le hi lekhabua ei irchu hrang tak chu a ni.

Hi lekhabu teptuhai le hmangtuhai murdi Pathianin sat

Rev. Zingzembul Hrangkhoh
Lungkhok

HOSEA HRILFIANA BU

A bu sũaga thu omhai

Presbytery Thuma iii
Ziaktu Thuma iv

Syllabus - 2015

<u>Thupui</u>	<u>Phêk</u>
1. Hosea Lekhabu Thumahrui	1
2. Deipu Hosea le a Insûngkuahai	5
3. Israel Inding nôkin om a ti	8
4. Iamomloi Gomeri le Iamomloi Israel	10
5. Israelhai irhnuaaitirna le hremna	12
6. Rengpa'n a mihai lung a thung	14
7. Hosea'n Irngeina a siam a Dôngma leh	17
8. Israelhai chung a Rengpa chiarna	19
9. Rengpa'n Ochaihai a sêlhai	21
10. Rengpa'n nam dang Pathian biak an huat	23
11. Ochaihai le Renghai chung a roirêlna	26
12. Hosea'n millim biak loi hrangin a hril	28
13. Israel le Juda irdoina	30
14. Inlangphara Israelhai irletna	33
15. Pathian Tuangdiarna	35
16. Israel sualna tarlang a ni	37
17. Israel le nam danghai	40
18. Israelhai millim an biak sikin thiaminchanghai mah-I	44
19. Israelhai millim an biak sikin thiaminchanghai mah-II	47
20. Israelhai chung a Hosea'n hremna thu an puang-I	50
21. Israelhai chung a Hosea'n hremna thu an puang-II	52
22. Israelhai sualna le a rahai	54
23. Israel chung a Rengpa roirêl	56
24. Deipu'n Israelhai Thurchi an sîr-I	58
25. Deipu'n Israelhai Thurchi an sîr-II	61

26. Israelhai chung a Rengpa'n roi a rêl hrang an puang	64
27. Pathianin a mi tehel zonghai lung a thunghai-I	67
28. Pathianin a mi tehel zonghai lung a thunghai-II	69
29. Israel le Juda thiamloi an changhai	71
30. An soal sika hremna	73
31. Israelhai chung a Pathian ninginmurna-I	76
32. Israelhai chung a Pathian ninginmurna-II	79
33. Rengpa kuanga kîr nôk hrangin Hosea'n Israelhai a ngên	82
34. Rengpa'n Israelhai ta hrangin hringna thar an kung	84

PRESBYTERY THUMA

Jehova chu an sualhai indamtirtu le thuthung khit puitu a ni (6:1-2). Israelhai chu Pathian thuthnga iam om zoi loiin omhai siankhom, Pathianin chu a lungkhamhai khaka, an sualnahai ngaidamin hruai kir nôk hrangin a la irzulhai ngai a ni.

(4) Amosa ang dênin Hosea khom khan pentiang inlang thei ringota irbolna nekin chu sâng tiang takna le dikna hi Rengpa'n a inphut tin thu'nsir a ni. Amosa khan Pathian chu reng le roirêltu angin ansîra, Hosea rêkin chu Pathian chu Pa, lunginkhamna sip le zaido tak niin an sap a ni.

IRCHU HRANG - 1

HOSEA LEKHABU

THUMAHRUAI

1. A bu irhming le Bible-a a ngirhmun

Deipu Hosea hi Hebrai Bible-a chu 'Hoshea' ti a nia, a omzia chu 'Saninhringna, sandamna' tina a ni. Septuagint le Vulgate chu 'Osee' ti a ni.

Hosea bu hi Hebrai Bible-a chu Deipu hnungkhon hai laia minlina sia a ni. Vulgate a chu deipu buhai laia sarina sia a ni. English Bible chu deipu buhai laia kirukna sia a nia, English Bible-a sia dân chu zuiin Hrangkhon Bible-a khom kirukna sia a ni.

2. Deipu Hosea Thurchi

Hosea hi Beeria nâipa a ni (1:1), A dôngma irhming chu Diblaima nâinu Gomeri a ni (1:3). A nâi inthumhai chu Jezreela, Lo-ruhamai le Lo-ammia hai an ni (1:4,6,9).

Deipu Hosea sintholaia a rualhai chu Amosa, Mika le Isaia hai an ni. Amosa nekin chu a sintho hun hi a innung viat ni. Israel rama deipu sin a thoa, kha lai khan Juda ram hrang khomin thu a insir sa ngai a ni. Amosa ang dênin a thu inpuanghai chu irziaka sia insa a ni sikin thu'rziak nei deipu an iti hai laia om sa a ni.

Jeroboama II-na a inlal laiin Israel rama deipu sin a thoa. Assuria sorkarin Israel ram khopui Samari a rûn a, a insiat lai khan Hosea hi a la damin iam a ni. Deipu Amosa ang dênin deipu sikula fe maka, deipu training-na hmuna khom a irchu loi a ni. Pathianin a deipu hrangin a koia, inpuang hrangin a pêk ang chu a inpuang suak a ni. A dôngma hi iamom no tak a ni sikin 'lungdukna nei mi' an tia, asan a ituang inna a, kha a tuangna kha Pathianin Israel hrangin a tuangna le kha a tekhnin a ni.

Hosea hi Israel ram mi, ram lunginkhamtu diktak a ni. Khasikin, an nam irhminga koiin Josefa nâi inren tak 'Efraima' irhmingin a koi ngai a ni. Efraima nam kha kha zoro lai khan Israel nam laia a lian tak a ni sikin hmâr ram tianga nam pumpui hrilnan a hmang a ni. Efraima chu Israel nam pumpui hrilnan a hmang a ni. Israel

Jezeelphai, Akor ruam, Tabor tâng, Gebeona le hmun dang dang haia thu a hril ngai a ni.

Pathianin a mihai lungkham dân an inhriat theina hrangin Hosea chu a dôngma hrangin notizuar nei hrangin a hrila. Pathian thu a dong lam ang takin notizuar Gomeri kha dôngman a nei taka. Hosea dôngma kha nupang iam omloi tak a nia, a uiresan ngai a ni. Khannisian, Hosea'n chu a lungthung maia, zaidona tak nei pumin a ngaidam ngaia, la hong sa ngêt a ti tin a sabei a ni. Khannisian, a dôngma kha a soal maia, pasal dang a neisan nôka. Inhnung tiang chu a pasal irzul khan a zuar paia, Hosea'n a zong suak nôka sumin archok nôka, a ina a hruai nôk a ni. Hi a thil tonghaia irthok hin Hosea'n khan Pathian lungthungna inthûkzia a inhriat theia. Hosea le a dôngma kêra ang hin Pathian le Israelhai kêr kha a ni.

3. A'rziakpu le a'rziak zoro

Hosea lekhabu hi arziaktu chungchângna ngaidân chi dang dang a om ma. A bu irhming irputtu Hosea irziak ni le arhoia. Khannisian, mi dang kutsuak ang khomin iam a om ma, a san chu Hosea 1:2,3-a khan a thurchi chu mi danga irziak angin 'a' ti hmang a ni. Bung inthumna (3) khan chu mâni thurchi irziak angin 'ki' a hmang a ni. Khan bung 4-13 ten hi siatna thu ngôt arziaka, bung 14 rêk khan chu sabeina thucha a ni nôk a ni.

Abraham Ibn Ezra le zoro laihol vela mi thiam senkhatin chu Samari khopui siat mân B.C. 760-720 vel niin iam a om ma. Atunlai mi thiam senkhatin chu B.C. 750-720 sâng kha niin an iam a ni.

4. A zoro laia rammual

Hosea thu'npuang zoro lai kha reng Jeroboama II roirêl zoro hek tiang rengata Samari khopui insiat ten kha niin an langa. Kha zoro kha a ram irchong, soalna khom a pung hrat tak tak a ni. Thutak le lungkhamna le Pathian inhriatna rêng rêng om maka (4:1-3). Biak ina ochaihai khom hi soalnaah hin an chen inbuala (4:4-10). Millim biakna sikin Rengpa chu an rotsana, kha khan Israel mipuihai chu soalnaah le hoihokna khan ahruai lûthai tak a ni (4:11-19). Nam le ram irchongna khan soal arzira, soalna khan roirêlna dikloi arzir a ni.

Israel rengai an thiltho le nun dânna khan mipuihai nun kha

rammual mi an neiin chu Pathian an irheisan a thilsual an tho ngai a ni. Jeroboama II-na hi reng roiinpui tak ni khomsian, ren danghai le irzomna a uar ta hraia a mihai millim biaknaah a hruai lût haia, kha tak kha Pathianin a inhuat hlok hlok a nia, an takna bul tak a ni. Bethel-a belra nâi irlim sinin an biaka, ram dang Pathiann 'Molek' chu biakin roirêlna an iama, kha kha Rengpa inhuat tak a ni.

Jeroboama II-na chu a thia, a aiotu hrangin a nâipa Zakaria chu a hongin lal nôka. Tharuk sâng vai reng a hong changa, Sluman a thata, a ma irthula reng a changa (2 Reng 15:10). Saluman chu thakhat vai reng changin Menaheman a thata, arthula reng a chang nôka (2 Reng 15:14).

Menahema chu kum sôm roi a rêl zoiin a thi taka, arthula a nâipa Pekahia an lala. Ama chu kum hni reng a chang irmana, Peka'n a thata, reng a chang a ni (2 Reng 15:25). Peka chu Hoshean a doia, a thata, a aiotua reng a changa (2 Reng 15:30). Hoshean reng a chang sângin Assuria reng Salmaneseran Israel ram chu a hong doia, inhnein tax lakna khuan a siama, khasikin, Israel rengin chu Assuria reng kuang tax tamtak a be ngai a ni (2 Reng 17:3). Zoro sôt ian hnunga chu reng Hoshean tax chu pe nuam loiin Aigupta reng Soa chu ama changpui le irsanpui hrangin a fiala. Assuria reng Salmaneseran a lei inhriat le chu a ningirmur taka, Israel reng Hoshea chu an chela, jail ina an khuma. Israel ram chu a rûn a, Samari kua kha a lâka, mi tamtak sala a hruai haia, Assuria ram hmun dang danga an omtir hai taka a ni (2 Reng 17:6). Israel ram hmun rongna khan Assuria ram hmun dang dang mi an om tira. Kha ang mihai le sala a hruai zoilo Israelhai chu an irnei tol taka, an irchi suanpârhai kha, "Samari mi" a hong ni tak a ni.

5. A Thu Irchutir

(1) Deipu Hosea thupui tak chu Pathian chu Israelhai lungkhamtu a ni ti hi a ni. A mi Israelhai rêk chu nam soal le tukkullian tak an ni. Pathian chu a fel sikin a mihai khom fel hrangin an phuta, an soal inchu a hremhai ngêt hrang a ni.

(2) Israel mihaiin Pathian kha an uiresanin rôtsan kochok hai siankhom, Pathianin chu masanhai no nia, a mi Israelhai chu a kuang hong hruai kir nôk a ti.

IRCHU HRANG - 3

ISRAEL INDING NÔKIN OM A TI

Tep hrang: Hosea 1:10 - 2:1
Chângvon: 1:10

¹⁰*Aniach, Israel nâihai kha tuikhanglian chiaî vâiphin, varh theiloi le tep sêng loi zât ni an ta, khan, hiang nin ni a ta, an kuang, ki mihai ni mak chêi, tihna hmuna khan, Pathian hring nâihai nin ni e, ti ni a ti.* ¹¹Khan, Juda nâihai le Israel nâihai kha pung khôm an ta, an lu hrang inkung an ta, kha rama irthokin hong fe an ta, Jezreel nikhua kha a iro'npui hrang a ni.

2: ¹Nin urêngpahai kuanga khan, Ammia, ti unglân, nin farnuhai kuanga khan, Ruhaim ti roi.

Thumahuai: Israel kha Pathianin ki mihai ni mak chêi a, kei khom nin Pathian ki ini loi, tin paithâk hai siankhom, Pathianin Israel kha a la lunginkham mai a ni. Israel nâihai kha tuikhangliana vâiphin tepzoi zat loi leh irkhi rualloi dôr an la hong ni hrang a ni. Pathianin, ki mihai nima hai, a itina ang khan 'Pathian hring nâihai' la ti hai an ti. Anni laia an hruaitu hrang chu inthang an ta, kha rama irthokin hong fe an ta, Jezreel nikhua kha a la roinpui hrang a ni.

1:10 Israelhaiin RENGPA chu irheisanin uiresan hai khom-sianlân, Pathianin chu a la lunginkhamhai mai a ni. Nakan tena chu RENGPA satvurnahai dongin, tuikhangliana chiaî vâiphin dôr, varh theiloi le tep sêng loi zât an la ni hrang a ni. Hi taka hin Pathian chonginkung Abraham kola kha a tung a ni (Gen. 22:17). Kha tena chu hmun tina Pathian hring nâihai ti la ning an ti. Aigupta ram rengata an hong suak ni ang khan Pathian kha an ilungthung thar nôk hrang a ni.

IRCHU HRANG - 2

DEIPU HOSEA LE A INSÛNGKUAHAI

Tep hrang: Hosea 1:1-9
Chângvon: 1:2

Bung 1: ¹Juda rênghai Uzia, Jothama, Ahaza Hezekia hai inlal lai le Israelhai rêng Jeroboama, Joasa nâipa rêng laia Beeria nâipa, Hosea kuanga RENGPA thu zuang tung kha. ²RENGPA'N Hosea irhminga Israelhai kuang thu an sîr irphut lai khan hiang hin Hosea kuang an sîr: "Fe'n lân, dôngma'n notizuar neiin lân; notizuar ata nâi nei ro: hiang in ki mihai khan ni rotsana, an ni iuiresan tâk a ni, ³Khanchu a fea, Diblaima nâinu Gomeri kha a nei tâka; khan, nâi a vonga, nâipasal a nei pe ta. ⁴Khan, RENGPA khan a kuang, "A'rhmingin 'Jezreela' phua ro; ir-ial loiin Jezreel thisen phuba kha Jehua sêngkuahai chung a la ki ta, Israel sêngkuahai ram kha inkingtir ki ti. ⁵Khan, kha nikhua khan hiang hin ni a ta, Jezreel irhônga Israelhai thal ngul kha inkhiak ki ta," a tia. ⁶Khan, nâi a vong nôka, nâinupang a neia. Khan, RENGPA khan a kuang, A'rhming Lo-ruhamai phua ro: Israel sêngkuahai kha inrenhai ngai ta no ning, ki ingaidamhai ta loi hrang a ni. ⁷Juda sêngkuahai rêk chu inren ki ta, thal ngul mani, khandai mani, irdoina mani, sakor mani anni saninhring loiin, RENGPA an Pathian khan saninhring ki ti, a tia. ⁸Khan, Loruhamai kha irhnu nêk an mongtira, khan nâi a vong nôka, nâipasal a nei. ⁹Khan, RENGPA khan hiang hin a tia, "A'rhminga Lo-ammia phua ro: nangni hi ki mihai ni mak chêia, khan, kei nin Pathian ni no ning.

Thumahuai: Irchâng 1-3 sênga hin Hosea dôngma lâkna chungchâng ei hmu a ni. Pathian ihril angin Hosea chu a va fea, notizuar nupang Gomeri, Diblaima nâinu kha dôngman a nei taka. Gomeri'n chu nâi inthum a neipui a. A nâihai irhming chu Jezreela. Lo-ruhamai le Lo-ammia hai anni. Hianga nâi le te a neipui hnung

lar-lêka a iam om loi a ni. A pasal maksanin pasal dang a va nei nôka. Kha ang taka dôngma iam omloi ni khom sianlan, a pasal Hosea khan asan lung a la thung sikin a va hruai nôka, dôngman a nei nôk ngai a ni.

1:1 Hosea hi Juda rama rêng Uzia hai, Jothama hai le Ahaza hai zoro lai le Israel rama Joasa nâipa Jeroboama II roirêl lai ata deipu sin hi Israel rama a sin tak a ni.

Hosea kuanga RENGPA thu zuang tung: Hi thua hin deipu khan ama sũang suak thu an puang maka, RENGPA kuanga irthokin a dong ngêt an khan an puang thu irziak a ni. Hi thu inpuanghai hi ama thu ni loiin RENGPA thu a nilam a ifelfâi a ni.

‘Beeria’ : Juda mi thiam senkhatin chu Hosea pa Beeria kha 1 Chronicles 5:6-a Beera ti hi nin an iama, Reuben namhai milian, rêng insũangkua deipu nin an iam a ni.

1:2 Hosea chu Israel rama thu’nsir hrangin Pathianin a tira. Notizuar dôngman a neia, nâi neipui hrangin RENGPA’N a ti pea. Hi anga a thiltho hin Israel namin Pathian an uiresana, millim pathianhai an biaka, an irheisan entirna hrangin hmang a ni.

1:3 ‘Diblaïma nâipa Gomeri’ kha Hosea’n dôngman a neia, nâi inthum an neia. Juda hai hril dânin chu ‘Diblaïma’ hi mihriam ni loiin hmun irhming niin an hril. Khaanga a nin chu Diblaïma chu Gomeri pa niloiin, Gomeri omna hmun tina ni a ti.

Deipu nâihai (1:4-9)

1:4 ‘Jezreel’ hi Hosea nâipa irhming a ni. ‘Jezreel’ omzia chu ‘Rengpa’n a tep’ tina a ni. Pathianin Israel rêng sual tak Jehua (BC 864-836) chungga phuba a la ilâk hrang entirnan Jezreel tia irhming phua a ni (2 Reng 9:1). ‘Israel sũangkuahai ram kha inkingtir ki ti’ tia irkôk hin a nam pumpui a huap ving a ni.

1:5 Jezreel irhôt hi Galili ram le Samari ram hai kara om a nia. Hi Jezreel irhôt hi Pathianin Israelhai chungga phuba a lâkna hrang hmun chu a ni. Tianlai rengata kha hi irhôt hi irdoina hmun a lei ni ngaia.

Khasikin, mi senkhatin chu lakan tena (kha nikhua) irdoina irkhel Armagadon khom kha hi hmuna hin a la hong tung hrangin an iam a ni.

1:6-7 Hosea nâinu ‘Lo-ruhamai’ irhming omzia chu ‘inrenngaitunu, lungthungtheitunu’ tina a ni. Pathianin Israel sũangkuahai chu an sualnahai ngaidam no nia, Judahai rêk chu a lungthunga, annihai insiattheitu ata saninzôkhai hrang a ni. Hosea hi Judahai kuanga tir nimaka, khasikin, an sualnahai chu a tarinlang loi ni a ti.

1:8-9 Hosea nâi inthumna irhming chu ‘Lo-ammia’ a nia, a omzia chu, ‘ki mi nima’ tina a ni. Pathianin hi irhming irput hranga

IRCHU HRANG - 5

ISRAELHAI IRHNUAITIRNA LE HREMNA

Tep hrang: 2.6-13

Chângvon: 2.16

⁶Khasikin, irngai ta, ni lampui kha ilhlingin inpingtir ki ta, ama khâlin dâi khîr ki ta, a lampuihai hmu no ni; ⁷Khan, a'rditpui irzûl a ta, irzûl pha no ni; annihai kha zong a ta, hmuhai no ni; khanchu, ki pasal masa kuang kîr nôk ki ta, atûnlai nêkin tianlai kha ki ta hrangin a sa ual ti a ti. ⁸Bu, uain, sahriakhai hi, tangka ki inpung pehai hi, rângachak, Baal hranga an ihmanghai le, keima ipêk a nih ti hi inhre mahai. ⁹Khasikin, ki bu kha a ât zoroa, ki uain khom kha a sôm zoroa la kîr nôk ki ti, ki samul le ki pat, a bomboina irkhûna hrang kha, lapai pe ki ti. ¹⁰Khanchu, a'rditpuihai mit hmua, a bomboina ser inlangtir ki ti, ki kut ata tûte'n sansuak no nihai. ¹¹A raiinfânna murdi, a kût hai, a tha thar hai, a irngam nikhua hai le mi pung khômna zoro murdihai, inboipai sa ki ti. ¹²A grep hrui le a theipui kung, hi hi ki irditpuihai ni ipêk ki ihlo kha a ni. A ichitna ngai kha inramtir ki ti: Ram hnuaiia siam ki ta, ram sahain fa an ti. ¹³Mirimhoi a hâl pe ngai Baal nikhua hai kha a chung a thuan ki ti, kha lai khan a bômzoihai le a irvônahai ar bela, ar ditpuihai a pana, keima a ni irngil a nih ti hi RENGPA thu suak a ni.

Thumahrui: Israelhai chung a thil tinrêng insôm tu kha Jehova Pathian a nia, khannisian, lampui dang tiang an ke an pet sîkin phâk hrangin inhnôt hai a ti. Anni kha dang hrangin an lampuihai kha irhlingin inpingtir a ta, anni hrangin dâi khîr a ta, lampui an hmu no phing le hong kîr nôk an ti. Hi taka hin Hosea'n a dôngma Gomeri notizuar om dân kha lâkin Pathian le Israel namhai om dân leh a itekhina a ni.

2:6 Pathianin Israelhai lampui chu dang a ta, ma la theiloii buaiin om a ti. Asan chu Pathian nam inthang an nia, khannisian ama chu hnôlin Baal pathian kha an biak tak a ni. Pathianin an om dânhai ngaituan irhlingin an lampui kha inhruk pehai a ti.

2:7 Israel chu buaina ata zok irman siankhom a inhnothai

tihi hmunkhata an la om nôk hrang thu a ni. Thuthung Luia hmun tam taka Israel le Judahai irzom nôk hrang thu hi tarlang a nia (Isai 11:12-13; Jer. 23:5-8; Ezek 37:15-28). Khannisian, an thurchi hong om zela an irzom nôka hmunkhatin an om thu hi hmu hrangin om maka. Asanchu 722 B.C. khan hmâr ram tianga khopui kha Assuria ram kut chung a intangin an omma. Assuria opna hnuaiia khan Israel mipuihai kha hmun tamtaka inthek indarin an om tak a ni. Khannisian, an irzom dân hrang hong en ei ti

1) Hmâr ram tianga mihai chu an namzia le dânhai chu tho maiin Rengpa Pathian khom kha an la biak sunzom zel a. Mi tamtak haiin hi mihai hi an la zom a ni, khan Thuthung Lui lekhabuhaia hmu'n tamtaka Judahai le Israelhai an la sui irkhom dân (2 Chron. 34:21; 35:18; Jer. 5:33; Zech. 8:13; 11:14).

2) '*An lu hrang inkung an ta*' tihi hruaitu inkhat roirêlna hnuaiia om an ti tina a nia, Jisua irnênga a zuang lai khan Israelhai reng Messia tia koi a ni. Ama hnuaiia khan Pathian mihai murdi kha hmunkhatin la om an ti (Mk. 15:2, 26; Jn. 1:49; Tirtion 17:7)

3) Israel le Judahai tepsain, rambung tamtaka mihai Koiindanga hmunkhatin la om an ti (Rom 9:25-26; 1 Pet. 2:10).

1:11b '*Jezreel nikhua kha a la roiinpui hrang a ni*' tihi zoro hnungkhôna 'Rengpa Nikhua' ti le khan iam a oma. Bung 1:5-a tianlai rengata kha Jezreel irhôr kha irdoina hmun le a lei ni ngaia. Hi irhôr hi kha nikhua tena chu danglamin om a ta, thina irhôr ni ta loiin, hringna tamtak irhôr a ini hrang a ni.

2:1 '*Nin urêngpahai kuanga khan*' tihi Israel nam pumpui a irkokna a nia, *Ammia* - 'Ki mihai' tina a ni. *Ruhaim* - 'ki lungt-hungnuhai' ti a ni. Tianlaia Jehova Pathianin a ihnolhai kha a ipom nôkhai ta tina a ni.

Israel nâihai kha inding thar a ni tena chu nam hni nita loiin, nam khatin an iom hrang a ni ta. Babulon sal intang ata an kir tena chu Israel le Juda ti kha om taloii nam khat angin an iom hrang a ni.

IRCHU HRANG - 4

IAMOM LOI GOMERI LE IAMOM LOI ISRAEL

Tep hrang: 2:2-5

Chângvon: 2:4

²Nin nu hi bei roi, bei roi; Ama hi ki dôngma ni maka, kei khom a pasal ni ma ung, A hmel ata a notizuar uar hi pai thâk sianlân, A rôp ata a uire uar hi pai thâk ri se; ³Khano'nchu, bomboiin inomtir ki ta, a suak nikhuaa a om ang khan inomtir ki ta, Ramchâr angin siam ki ta, ramchâr khohroi angin inomtir ki ta, tui inhrâlin that ki ti. ⁴A nâihai khom inren no ning, notizuar nâi an ni sikin. ⁵An nu khan noti a zuar ngaia, anni invongtu kha inzakom takin a om; ki bu hai, ki tui hai, ki samul hai, ki pat hai, ki sahriakhai le ki in hranghai ni pêktu, ki irditpuihai irzûl ki ti, a iti a ni.

Thumahrui: Hosea'n thu a innpuangna chu ama insûngkua ngirhmun hmangin thu a kailâka. Deipuhai nu le pa kara dinghmun, a dongma dukdak loizia thu a ni a. Hitaka irchâng 2-3 hi chu Deipu Hosea'n a nâihai kuanga a hril a ni. Hi ompui sangram hai kara buaina hi entirna hranga lak a ni a, Pathian le Israel hai kara Israel dukdak loi le iam a om loizia a irhmutir tum tak chu a ni.

2:2 'Nin nu hi bei roi, bei roi': Hi taka thu inlet dân irang tol maka, ei chongin chu *'bei roi, bei roi'* tin inlet a nia, Mizo chongin chu *'Tan suh u, tan suh u'* *'thop no roi, thop no roi'* tin an inlet a ni. Hi taka hin deipu'n a insûngkua thua irthokin Pathian thu a inpuang suak a ni. Gomeri'n a in le loi, nâi le tehai a mâksan taka, a nâihai khom an hong puihling ving tak ni le iam a om a. Deipu hin a dôngma chu chongpui theiloin, lungrîl tiang a na pui a om a ni. A dôngma irkhalpui nêkin a nâihai kuanga zam zama an nu om dân hong hrila, irchu nisian ti hi ni a ti. Hi taka hin deipu mizia an langa, mi hê'n inhrum chu nima tin hmuthei a ni. Dân ang taka irmakna thuhai hon tho kha a inuam loi ni a ti. A nâihai khom kha an ipuihling toktak

'ngo le irchu hrangin deipu'n a ihrilhai a ni. *A hmel ata a notizuar uar hi pai thâk sianlân'* tihi irvo irkhi chungchânga a hril ni le arhoitira. Mi mitlâkna hranga irvo irkhi khom a ni thei a ni. Notizuarhaiin an puan sila lunghluhai an tara, pasalhai an hip theihaina hrangin puan hai an irbel ngai (Ezek 16:18-26). *'A rôp ata a uire uar hi pai thâk ri se'* tihi a lungril ngaituana notizuarna nun kha irkok a ni.

Notizuar omna san Bible-a chihni hmu thei a ni. 1) Sum le puan innang sika a nia, senkhat chu a enkoltu boi, sùng le kua boi, an damna hrangin an irzuar ngai a ni. 2) Temple notizuar an om ngai a ni. Hi a hin pasal le nupang irzuar an om ngai a ni. Pathianhai le pathiannuhai biak hranga hong tuhain an irpolpuihai ngai a ni. Hi anga an thona san chu hnuai satna hranga a ni. Kanaan mihai pathian Baal kha hnuai satna pathianna an iam a ni.

2:3 'Bomboiin in omtir ki ta': Hosea'n an insûngkua thurchi ata Pathian thu inpuang chu mâksanin, Israel nam pumpui thurchi tianga irthokin thucha a hril nôk tak a ni. Israelhaiin Pathian chu mâksan a, Baal pathian an biak kha Pathian ninginmurin notizuarhai ang anni sikin bomboiin a la siam hai hrang thu a hril a ni. Hi anga bomboi hi nâitesen suak zoia om dân a ni. Puihling ni hnunga bomboia om chu mualinphoina a ni. Israelhai kha Aigupta rama irthokin Pathianin Kanaan rama a hruai lûtpuihai a, kha ram kha ram hoitak le hnianghnâr tak le irchongtak a ni (Deut. 11:11,12). Khannisian Pathian kha an mâksan sikin kha ram kha ramchâra a siam hrang thu a hril a ni.

2:4 'Ramchâr angin siam ki ta': Inkungna ram kha ram hoi le satak lei ni khomsian (Deut. 11:11,12), Pathian taka an omno sika khan ramchâra siamin a om tak a ni. Ramchâr anga siam tihi ite om loi, fâk le nek hrang om loina ram a ni. Kanaan mihai pathian chu 'baal' kha a nia, hi pathian hi chimu insattirtu le irnêng inhringirtu anga insap a ni. Hi baal pathian biak hi Israelhai khoma an hong zom taka (v.5). Atûn chu Pathian itinrêngthothei khan an ram haia châm a in thak hrang a ni (Amos 8:11 en irkhi roh). **2:4** Pathian sui-oina le enkolna, a thuthunga Israelhai chu an iom ta loi hrang a ni (Gen. 17:7,8 le en irang roh).

2:5 'Ki irditpui hai' tihi 'Baal' a irkokna a ni. A omzia chu 'rengpa' tina a ni. Hi pathian hi hmun irsâng le chopuihai le hin

2:19-20 Hosea'n a dôngma le an irzomna kha Pathian le Israel-hai irzomna angin a hril a ni. Israel mihai irngai dâna chu ram dang pathian biaka irbôlna thilinhlan an tho inchu ompui sângram iamom loina angin an be ngai a ni. Tianlai khosak tiang rama (Ancient Near East) chu pasalin nupang nu le pahai kuanga a man a pêkta'n chu a dôngma hranga a ihual tak a ni (Gen. 34:12).

Indingtir a ni tena chu Pathian leh irzomna dêt nei an ta, Baal millim pathian biak khom maksan an ta. Kha ni tena chu RENGPA kha a diktakin inhre tan ti.

2:21-23 Israel indingtira a om hi zoro raifân om, satvurna ni a ini hrang a ni. Thil tinrêng hi Rengpa'n irthultir hrang a ni. Jezreel kha Pathian phuba lakna a ni sikin Israelhai ta hrangin chu hmun beidong om lei ni ngai siankhom, phuba lakna hmun ni ta loiin, inrenna hmun ni ta a ti. Ama lei uiresan ngai Israelhai 'Ki mihai' a tina hmun a lei ni ta hrang a ni. Rom 5:25-a "Ki mi ni ngai loi chu, 'Ki mihai' ti ta ki ta. Khan, lungkhamloinu chu, lungkhamneinu tita ki ta," tin deipu Hosea'n a leihril kha a takin a hong tung a ta. Hosea hai insûngkua khom siamthar a hong ni taka, Pathian chonginkung kha a hong tung tak a ni.

Irchâng 23-na khan Israel kha soal inhriat suakna a nei tena chu Rengpa khan an ta hrangin siamthar nôk ata, a lungkhamzia hai inlangtir hrang a ni. 'Lo-ruhamai' 'lungthung loi hai' chungka khan 'lungthungna insua ta' a ti. 'Lo-ammi' 'ki mihai niloi' kha ki mihai a iti ta hrang a ni. Kha ni khan Israelhai 'Ki Pathian ni nih'

phâksâm le huamsam a ti. A solnenga a hong inhriat suak le chu a masa a pasal satzia kha inhriat a ti. Hi taka omzia tak chu Israelhai kha hrem an tong ni tena chu tianlaia an irhniang dân ngaitua an ti (1 Reng 4.20,25; 8.65, 66; Zec 3.10; Thup 2.4).

2:8 '*Keima ipêk a nih ti inhre mahai*': Pathian kha itinrêng hnâr a ni ti Israelhaiin an inhriat loi a ni. Bu, uain, sahriakhai le tangka le rângachakhai khom hi ama kutsuak a nia, khannisian Baal pathian millim siam nan keng an la hmang sa a ni.

2:9-10 Khasikin, hi thilhai hi lâk kîrpai nôk ata (enirkhi roh v.5), bomboiin la sia ata (v.3), Pathian kut ata tûte'n sansuak theino nihai (v.10). Israel kha tû pathian khoma irhniangtir theino nia, Pathianin a ihremhai ata khom tûte khoma inzokhai theino ni.

2:11 Israelhaiin khonhoi mâni, kûthai mâni a ihmanghai khom kha inboi pai le hmangthei nita no nihai. Thatinin tha a hong thar le ni khat nî'n tha thar kût an hmang ngai a ni (Num. 28:11-15). Tha bi hin Israelhai sakhua'n omzia a nei ngai a. Tha a hong tharin chu hun irthiang anga irngaiin tha thar kût an hmang ngai a ni (Num. 28:11-15). Hi ang nikhuahai hi an ta hrangin lômna nikhua a nia, khannisian, hi ang lômna nikhuahai hi Pathianin a inboipai hrang a ni.

2:12 Irdoina sika mâni buaina tong an ta, aninole, châm tâk sika mâni bu le tuihai boin an kûthai le an rainfâna nikhuahai kha an ihmang theiloi hrang a ni.

2:13 '*Bômzoihai le irvônahai*' tihi irzuar a inina le pathian uk-sak loi a inina an entir a ni. '*Keima a ni irnghil a nih*' tihi Israelhai khan Baal millim pathian vaih kha an biak taka, Jehova Pathian kha irnghil pain a itina a ni. '*Pathian thu suak a ni*' tihi deipu Hosea thu suak nimaka, Pathian a ipêk a nizia a itarlang a ni.

Israelin Pathian arheisan sikin mualinphoina a la itongna hrang

RENGPA'N A MIHAI LUNG A THUNG

Tep hrang: 2:14-23

Chângvon: 2:23

¹⁴Khasikin, irngai ta, inthêm ki ta, ramchâra hruai ki ta, irngai om ang takin ama kha chongpui ki ti. ¹⁵Khan, kha tena khan chu, a grep irhuanhai kha a kuang pe ki ti, Akor irhôr khom sabeina mikot hrangin: khataka khan a thoibop lai nikhuahai le Aigupta ram ata a zuang suak nikhua ang khan, sâm a ti. ¹⁶Khan, RENGPA thu suak khan hiang hin a ti: Kha nikhuaa khan hiang hin ni a ti, ki pasal ni ti a ta, Baal ni ti ta no ni. ¹⁷A bâia irthokin Baal irhminghai hi ki'rh mangtir pe hrang a nia: an irhming hi sâm viat viat ta no ni. ¹⁸Kha nikhua khan ramsahai, chunglêng vatehai, irnênga thilhringhai leh an ta hrangin thuthung siam ki ta; thal ngulhai khandai mani le irdoinahai hi irnênga irthokin irh mangtir ki ta, hoi takin inom hmunkhattir ki ti. ¹⁹Kumkhuain, ki ta hrangin nang hual khak ki ta, felna mani, roirêlna mani, lunginkhamna mani, inrenna mani ki ta hrangin hual ki ti. ²⁰Iamomna'n ki ta hrangin hual ki ta, khanchu RENGPA kha inhria ni ti. ²¹Kha nikhua khan hiang hin ni a ta, changpui ki ta RENGPA thu suak khan a ti. irvânhai chongpui ki ta khan anni'n irnêng chongpui an ti. ²²Khan, irnêng khan bu mani, uain mani, hriak mani chongpui an ta; Jezreel chongpui an ti. ²³*Khan, kha kha ki ta hrangin irnênga hin song ki ta, inren loinu kha inren ki ta, ki mi ni loi kha ki mi ni nih ti ki ti," khan, ama khan, "Ki Pathian ni nih," ti a ti.*

Thumahrui: Hi taka hin irngeina det thu leh irphut a ni. Ei thupui tak Reng Pathianin a mihai lung a thung ti a nia, hi irchâng irchu hranga hin Pathian mizia tam tak tarinlangin a om a ni. Ama irngeina siampu, zâido taka inthempu, lungthungna thu hoitak inhlânpu a ni. A mihai tûkin siathai siankhom kîr nôkna an neiin chu sabeina mikot an hong ngaia, lungthungna leh a lei lômlûthai ngai a ni. A mihai kha felna hai, dikna hai, za'rngaina hai, inrenna hai le

2:14 *'Khasikin, irngai ta, inthêm ki ta, ramchâra hruai ki ta, irngai om ang takin ama kha chongpui ki ti'*: 'Khasikin' tia a hong irphuta hin a mantiang a dôngma iamom loizia a hrilna a ni. Khaanga om ni khomsian, Pathianin chu a lungthung mai a ni. *'Inthêm ki ta'* tihi Pathiana irthoka le irtha hruaina vaiin hmangthei a ni. hi anga irhnuaina neia inthêmna hin saninzôkna lampui a om thei a ni. Ramchâr (desert) hi tûte om loina hmun a ni. Sual inhriat hi mâni tianga ite a inloi a inhriat zoroa kêng sual inhriat suakna tak tak a om ngai a ni. Sual inhriatna hin saninhringna lampui a zong ngai a ni (Joh. 16:8,9). 'Irngai om ang takin' tihi irtha tianga mihai indanglamtir hrangin chu lungrîl irnêmtak le lungthung kopin thu hril kha a nang a ni.

2:15 'Akor irhôr' chu 'chardongna irhôr' tina a ni. Ama irhôr hi Jeriko khopui bula om a ni. Akana sualna sikin Josua haiin Kanan ram an lût hrang tôna intak an tuangna hmun kha a nia. Akana le a insungkuahai lunga an dêng thatna hmun kha a ni (Josua 7:25,26). Zoro hnungkhon tika chu Akor irhôr chu 'sabeina mikot' tia inhriat a la ini hrang a ni (Josua 1:20;15:7; Isaia 65:10). Kha nikhua kha Israelhai ta hrangin sùn raifân om la ni a ti.

2:16 Hebrai chonga 'Ishi' omzia chu 'ki pasal' tina a ni. 'Baal' omzia chu 'Ki Rengpa' tina a ni. Tianlai khan chu Baal kha 'ki rengpa' lei ti hai khomsian Israelhai indingtir a ni nôk têna chu 'Baal' chu irheisan an ta, Jehova chu 'Ishi' - 'Ki pasal' an la iti hrang a ni.

2:17 *'A bâia irthokin Baal irhminghai hi ki'rh mangtir pe hrang a nia'*: Israelhaiin Pathian diktak kha an hmu tena chu Baal irchutirnahai kha an ihril inlang taloi hrang a ni (2 Sam 5:20). Baal le an irkaina rêng rêng a om taloi hrang a ni. Miin Pathiana a iamna arngat zoi tenin chu a nun milui murdihai kha a mâksan a ta, hringna thara an hringnun hai a hmang ngai a ni.

2:18 *'Thuthung siam ki ta'*: Pathian ata irngeina khan lungir-ualna rammual pumpuia thilsiamhai laia inhriat a ini hrang a ni. Thal ngulhai le khandai le irdoinahai khom kha irh mangtir a ini hrang a ni. Israel kha hoitakin a irngam ta hrang a ni. Israel indingtir nôk a ni tena chu mihriam le ramsahai le chunglêng vatehai kara khom irngeina a hong itung hrang a ni (Lev. 26:6; Isa. 11:6-9;

hmu - khomâksâm, irhuang, irthat, uire uarhai an punga le inrûk.

‘**Khomâksâm**’: Mi danghai chung a siatna mani intakna mani intung hranga chongbâi/he suak a ni. Dikloi taka mani a no tianga khomâksâm a ni. Thusôm pêka a izong tak mâni tualbombhai le an neinunhai mahrip tho kha ngaisak loina a ni. Hi anga thil saloi tho hi Pathian dânin a khap khak a nia, thusôm pêk kha an insiat a ni (Exo. 20:13-16).

4:3 ‘**Ram khan Sûn a ta**’ Pathian le a mihai thuthung kha a om ta non chu a ram kha ramchâr changa ta, Israel hai kha inthim izînga an iom nôk hrang a ni. Thuthung le saninzôkna nun kha an iboi hrang a ni. Khasikin, a ramin a sùn hrang a ni.

Rom:10-a khan ei ihmu chu, “Tûte mi fel rêng om mahai; inkhat lua om mahai” a iti ang khan sualna chu a ram pumpuia a iluang insip tak a ni. Hi taka hin Pathian roirêlna/khosâlna thu ei hmu a ni. Khasikin, hi anga sualna thotu mihriamhai chung a vai ni loiin, ramsahai, chunglêng vatehai le tuikhangliana ngahai ten khom an ituar hrang a ni. Mihriam pualoina khan a ram le a sũa om murdi kha insiatin a om ving hrang a ni (Isa. 24:3-6; Jer. 4:23-28). Khannisian, Pathianin Israel inding thar nôk tika a ram le a sũa thilhring murdi satvurin om an ti (2:18;21).

Israel nâihai, Pathian thuthunga ram an idonghai kha iamom loia an om tak sikin a rammual le a sũa om murdi’n an chung a roirêlna chu an ituarpuai hrang a ni.

Pathian ata mihriam hi iam a om ta non chu ianga khom iam a om ta ngailoi hrang a ni. Mihriam huatirhamna hai, lâiripâkna hai le a nuam ang taka thiltho nuamnahai hin sualna khura mi a ihruai inlût ngai a ni. Israel nam chu RENGPA ata iam an om no sikin siatna la hong tung hrang chu anni chung a vai niloiin irnênga

IRCHU HRANG - 7

HOSEA’N IRNGEINA A SIAM A DÔNGMA LEH

Tep hrang: 3:1-5

Chângvon: 3:5

¹Khan, RENGPA khan ki kuang, “Fe nôk tan lân, nupang, mi dang indit lai, uirenu kha lung va thung roh, Israel irchihai khan Pathian dang kuang tiang irheiin grephai irngaiinhlh khomsian, RENGPA’N lung nangni a ithung mai ang hin,” a tia. ²Khanchu, tangka sômhlel ringa, le barli homer khat le homer a chimripin ama kha ki’rchôka: ³Khan, a kuang, nikho tamtak sũa kha ki ta hrangin ni iom hrang a ni; noti ni izuar hrang ni ma, tûte dôngma ni ini hrang ni mah: khang dên khan kei khom nangmaa om ki ti, ki tia. ⁴Israel, irchihai kha nikho tamtak inlaltak le milian le lungphun ser le ochai songkol mani, millimhai mani nei loiin an iom hrang a ni. ⁵*Kha tena chu Israel irchihai kha irlet an ta, RENGPA an Pathian le an inlaltak Davida kha zong an ta; zoro hnungkhônhaia chu RENGPA le a satna kha inthing pumin pan an ti.*

Thumahruai: Hosea kuang RENGPA thu a zuang tung chu a dôngma, ama uiresantunu kha va nei nôk hranga inhriattir a ni. Gomerin a pasal a uiresan ang hin Israelhai khomin Jehova chu an uiresana millim pathian chubai an mûk a ni. Baal pathianin bu le bâl satvurna a pêkhai sikin lômthu insînan bai an inhlan ngai a ni. Khaanga bai chu grep tui le baisuk indi le siam a ni.

Hosea’n a dôngma kha tangka sômhlel ringa le barli homer khat le a chimripa a irchôk a ni. Mosia dâna chu miin a dôngma a maka, mi dangin an lei nôk hnunga chu a pasal masa khan a dôngma milui kha nei nôk hrangin a irthiang ta loi a ni (Deut. 24:1-4).

Tangka sômhlel ringa: Sal inkhat man hi tangka sômthum a nia (Exo. 21:32). Hosea hin tangka, sekel sômhlel ringa hi sumin a pêka, a dang chimrip chu barli homer khat le a chimripin a irchok a ni. ‘**Homer**’ hi Judahai irtena chi khat a ni (Lev. 27:16; Isa. 5:10). Mi thiam senkhat

hril dânin chu barli homer khat le a chimrip hi sekel sômhleiringa a ni. Hosea'n a dôngma man chu a pêk zoi ving a ni.

Hosea'n a dôngma chu a hruai kir nôk taka. A dôngma kuang ama hrangin iamom taka om hrangin a hrila. Ama ngei khom a inminu hrangin iamom taka om hrangin chong an irkhâm a ni. Gomeri ang dânin Israel namin Jehova chu maksanin millim pathian 'baal' chubai lei mûk hai khomsian lômna tak tak hmu thei mahaia, beindongin keng an sip a ni.

RENGPA tiang kir nôk an ta, RENGPA an Pathian le an inlaltak Davida kha an izong ta hrang a ni. Davida hi an reng roiinputak, an ingaiirsang tak a nia. Ezekiala 34:23-a khan hi ang hin ei hmu, "Khanchu, ki sinthotu Davida anga rêng inkhat an belrapu hrangin pehai ki ta, ama'n anni chu donsuihai a ti." Israelhaiin chu Davida hi 'Reng Messia' nin an iiam a ni. RENGPA'N roi a rêl tika chu Israelhai chu inhriat suak hai a ta, RENGPA kuanga kir an ta, kha tika chu Messia ram a hong tung hrang a ni.

IRCHU HRANG - 8

ISRAELHAI CHUNGA RENGPA CHIARNA

Tep hrang: Hosea 4:1-3

Chângyon: 4:3

'Israel irchihaio, RENGPA thu kha irngaitua u ta; hi rama hin thutak le lungkhamna le Pathian inhriatna a om no sikin, RENGPA khan ram luatuhai beina hrang a nei. ²Khomâksâm, irhuang, irthat, inrûk uire uarhai a punga, thisen kha thisenin a zui mai. ³Khasikin, ram khan sùn a ta, a sùnga lêng tinrêng sôl an ti, ramsahai chunglêng vahai le; a ni, tui khangliana ngahai dânin lâkpai ni an ti.

Thumahrui: Israelhai kha Pathian nam inthang nihai khomsian, RENGPA chu voi iza mani mâksanin sualna an lûta, nam dang pathian an biaka. Hi taka hin Jehova chungu Israelhai an iamom loina lampui dang dangin ei isui hrang a ni. Hosea'n hi zoroa thu an puang lai hin reng Jeroboama II-na kha a thi tâka. Zekaria, Saluma le Menahema hai zoro sôtloi tete sùng inlalna an changna lai kha a ni.

4:1 'Israel irchihai' a iti hi Israel nam sôm hmâr tiang rama omhai an ni. Israel irchihai RENGPA milung chûkloina chi thum ei hmua - thutak, lungkhamna le Pathian inhriatna an inei loi a ni.

Thutak an mâksan sikin iamomzoi ni ta mahaia. Hi taka 'thutak' ati a hin thil chihni arkôk - thudik hril/insîr le iamom taka om.

Lungkhamna an irsam dân chu mi inrianghai chang/dong tumten khom an irchupui haia. Hi taka 'lungkhamna' a ti hin Pathianin a mihai chungu lungkhamna a inei kha arkok a ni. Deut. 5:10-a 'Lungkhamna a thupêk zômtuhai' le 'Irbôlna ni loia lungkhamna' (6:6).

Pathian nuam dân le om dânhai khom an inhriatnaa an irsama. Thutak le lungkhamna chu Pathian inhriatnaa irthoka hong suak a ni. Sual tiang an kehai an pêna, RENGPA biak nêkin millim pathian an biaka, khasikin, RENGPA'N annihai chu a idoihai hrang a ni

a ni laiin irdin ual hliak loi an ni.

4:12 Hi taka ‘*thing millim an irdona*’ ti hi ‘*thinga siam millim*’ a ni (en irang roh- Isa. 11:19ff; Jer. 2:24). An ngaituanahai a buai zoi tâka, Jehova an Pathian kha irdon ta loiin thing bul le lung bul an ibiak kha an irson tâk a ni. Zu le hurna khan an lungrîl a hruai irhmanga, ‘*tâ an sâna*’ (khianghrolin a hril) ama ite hringna boitak kha an irdon a ni.

4:13,14 Irbôlna hmun chu tâng sîphaia an siama. Tâng sîpa “thing sesua le bero le tarpin thing hnuaihai” khan millim biakna maichâm an siam a ni. Tâng sîpa irbolna maichâm sin kha Kanaan mihai tho dân a nia, Israelhai khomin an tho ta a ni (Deut. 12:2; Jer. 2:20; 3:6). Hi sualna hin an rêngin, nupang le pasal an lût vînga, khasikin, RENGPA’N ala hremhai hrang a ni.

Ram hnuai dâihlim zîng rop a omin inchu irbôlna an inei ngai a ni. Kha hmuna khan an nâinupang le moihai fe’ⁿ an irzuar le an iuire ngai a ni. Sakhuana tiang panga Kanaan mihai ngaidân chu ‘irzuar irthiang (sacred prostitution) a khan loimâna bu le bâl a inhat/sa bîk ngai a ni’ an ti.

Avuan khom hin sakhuana hi Pathian roiinpuina tiang pang niloîin mâni nuam dân le hoihokna irzulín irhmang roi thei a ni. Inpâkna hlahai 139:23-24 hi iamtu murdihai chongchaina kî a ni.

4:15 Hi taka hin deipu’ⁿ Israel ram hrang vai niloîin, Juda rama mihai ta hrang khoma a inpuang sa a ni. Juda ram ta hranga inhri-attirna a nia, Israel tho dân kha entonrua lâk loi hrangin. Deipu’ⁿ Israel ram anga an isualloi hrangin Juda ram kha a inuam a ni.

Gilgal: Gilgal omzia chu, ‘*irhila lung phun*’ tina a ni. Josua haiin Jordan dung an irkân zoia an iriakna hmun masatak a ni. Hi hmun a hin inhriatmaina hrangin, nam sômhleî hni haiin lung 12 an phûm a ni. Ferkân kût khom an hmangna hmun masatak kha a ni (Josua 4:20; 5:9). Kum irzabi 8-na (B.C) ata khan ‘Gilgal-a hin biakbûk a om taka (Amos 4:4; Hos. 4:15; 9:15; 12:11).

Beth-aven: Beth-aven irhming omzia chu ‘*irhuangna in*’ tina a ni. Hi irhming hi Bethel (Pathian In) le chong intêknan an hmang ngai a. RENGPA irhming lâka khomâk irsâm chu phal a nia (Deut.

IRCHU HRANG - 9

RENGPA’N OCHAIHAI A SÊLHAI

Tep hrang: Hosea 4:4-10

Chângvon: 4:10

⁴Aniachu, tûte irbei irhlôm no ri sehai. Tûte halirchu no ri sehai; ni mihai kha ochai beitu hai ang an nia. ⁵Sûna tûk ni ta, nangma le deipuhai khom zâna tuk nin ta, ni nu khom inboipai ki ti. ⁶Ki mihai kha inhriatna an irsam sikin inboipai an nia, inhriatna ni hnôl sikin kei khomin ki ochai ni nina ata nang hnôl ta ki ti. Ni Pathian dân ni’^rngihilpaia, kei khomin ni nâihai irngihil pai ki ti. ⁷An hong rikip le ki chung a sual sit sit saa, an roiinpuina kha mualinphoinaa inchangtir ki ti. ⁸Ki mihai sualna zâra irchong an irtia, an pualoinaa khan an lungrîl an irnghata, ⁹a mipui a ochaiin hmunkhata hrem ni an ta, an lampuihai sika khan anni kha hremhai ki ta, an thil thohai thuan ki ti. ¹⁰Fâk an ta chu khop no nihai, notizuar uar an ta chu pung no nihai, RENGPA ngaisakna an nei no sikin.

Thumahrui: Hi taka hin Pathianin Israel hruaituhai na takin a dem hai (4:4-10). Israel-a ochaihai Pathian thu le dân vongtuhaiin RENGPA dân chu an in siata. An sakhua biaknahai chu dikna le takna kop loiin sum le puan lâklûtna’ⁿ an hmang ngaia. Khasikin, Rengpa Pathianin an pualoina sikin a ihremhai hrang a ni.

4:4 ‘*Aniachu tûte irbei irhlôm no ri sehai*’ Ochaihai khom sakhuana tiang chu lam dik an irchutir no sikin le annihai ngei khom an sual sikin mipuiin an soisêl hai a ni. Khannisian, a soisêltu mipuihai ngei khom suala an irdin ual hliak loi anni sikin, “nangni le nangnia irsêl irhlôm no unglân, ite arfena omma,” a tina a ni.

4:5 ‘*Suna tûk ni ta*’ Ochaihai kha tûte’ⁿ soisêlhai no roi, an sintum an tho no sikin an itûk/inboipai an ini hrang a ni.

Ochaihai le Deipuhai kha mipuihai lamdika hruaituhai an nia, khannisian, thilsual thotu tâk an ni. Hi taka ‘*deipu*’ a iti hi Pathian ihmang deipuhai ni loiin, an bînga deipu irtihai, deipu dolhai an ni (Jer. 5:31).

Ni nu khom inboipai ki ti: ‘*Ni nu*’ a iti hi Israel nam sômhai a hrihna a ni. Khaanga, ochaihai le deipuhai sualna sikin Israel nam le ram pumpui chung a siatna chu a hong tung hrang a ni. Irchâng 6-a ‘*ni nâihai irnghil pai ki ti*’ ei lâk kopin chu, ‘*Israel rama ochai irchi reng reng inboipai ki ti*’ a tina a ni.

4:6-8 Deipu Malakia’n, “Ochaihai hmûra chu inhriatna a ivong hrang a nia, a bâi ata dân kha an izong ngai hrang a ni,” (Malakia 2:7) ti a ni laiin ochaihaiin mipuihai chu lamdika hruaihai mahai a tia. Khasikin, RENGPA’N a ochai nihna chu an nâihai la hong zom zel hrang khom inboipai a ti. Kha ang zoro khan an roiinpuia sum le puan le thuneina in an la khopa. Khannisian, an sintho taka iam an omno sikin inzaknan la sip an ta, mualinphoina zoro an la ihro hrang a ni.

4:9-10 Mipuihai le ochaihai kha tûte a fel le a sa ual bîka hmu hrang an om no sikin hmunkhata hremhai hrang a ni (Isa. 24:2). Ochaihai chu mi lampui dika fe hranga irchutirtu an nia; khannisian, anni ngêi khom sualna lampui an hro sah sikin RENGPA’N a la ithu-anhai hrang a ni. Sual irbôlna sa lei donga lei fâk ngai nikhomsian, an changtum hrang chung an lak ngaia le an fâkna haia huatirhamna an nei maia, khannisian, sapui hrang nêkin an isiatpui ual hrang a ni. Chimu satna hrangin ‘Baal’ pathian an pana, khan khomin pung ual hliak no ni. Jehova Pathian itinrêng hringna hnâr ngaisakna an nei no sikin khopin tâi le pung intamin om no nihai (v.10).

IRCHU HRANG - 10

RENGPA’N NAM DANG PATHIAN BIAK AN HUAT

Tep hrang: 4:11-19

Chângvon: 4:19

¹¹Notizuarhai, uainhai, uain tharhai khan, milung a lâkpai ngai. ¹²Ki mihai khan thing millim an irdona, an khianghrolin a hril ngai; notizuarna lungrîl khan a hruai irhmanga, an pathian ata an hur irhmang tâka. ¹³Tâng sîphaia khan an irbôla, mualhaia khan mirimhoi an hâla, thing sesua le bero le tarpin thing hnuaihai khan, a dâihlim a hoi sikin, Khasikin nin nâinuhai khan notizuar an uara, nin moihaiin uire an iuar a ni. ¹⁴Nin nâinuhaiin noti an zuara, nin moihai an uire’n hrem no ning; anni ngei khom notizuarhai le an bingin an fe sikin. Notizuarhai leh hmunkhatin an irbôl suama; inhre thiam loi mipuihai kha tûk siat an ti.

¹⁵Israel, nang chu notizuar uar khomin lân, Juda kha chu tûk sa no ri se. Gilgal-a khan hong no unglân, Bethaven-a khom hong fe no ro; “RENGPA a hring mai angin,” tiin chong irkhâm no roh. ¹⁶Sehrât irla tukullian ang dênin Israelhai chu an tukul a liana; atûn chu RENGPA’N belrate angin sûla infa thei ning mo? ¹⁷Efraima khan millim a zompui tâka, a om omin om ri se. ¹⁸An zu in kha an chîna, notizua an irsiama, an roiinpuina nêkin inzakupui om kha an irngaiihlu uala. ¹⁹Phâivua isêm angin sêm invuangin la om an ta, an sonong irbôlnaa khan lan zak ngêt an ti.

Thumahrui: Hi irchânghai hin Pathianin ama irheisana nam dang pathian biak a inhuat thu ei irchu hrang a ni. Hi taka hin a ram pumpui an intona thu Deipu’n a inpuang kha ei la isunzom mai a ni.

4:11 Hi irchâng hi thuvâr a inpuang ang a ni. Zu (uian) le hurna hin Pathian mi tamtak, milung a inzup irhmanga, an tûkna hmun a ni. ‘*Uain tharhai*’ grep tui sôm zek bu ât zoina kûta an inngai a itina a ni. Namban 6-na, “*Miin Nazarit chonginkung a nei taka a nin chu uain le zu a nghei hrang,*” ti a ni. Khan, ochaihai chu

HOSEA'N MILLIM BIAK LOI HRANGIN A HRIL

Tep hrang: 5:4-7

Chângvon: 5:6

⁴An Pathian tiang irheitir hrangin, an thilthohai kha masan mahaia, notizuar lungrîl an laia a iom a ni, RENGPA kha an inhriat thei loi a ni. ⁵Israel kôkpoploihai khan a makuanga an inhriattira, khanchu Israel le Efraima kha an pualoinaa tûk an ta, Juda khom an kuang tûk sa a ti. ⁶*An belra pâlhai le an sehrât pâlhai le RENGPA zong hrangin fe an ta, khannisianlân ama kha chu hmu no nihai, anni ata a irkiang tûk a ni.* ⁷RENGPA chung a vâ irlet takin an ichai a ni, nam dang nâihai an neia; tha thar khan an loihai le ileh irhmangna tung a ti.

Thumahrui: Thusôm pêk thu hi Exodus 20:1-na irthokin ei hmu a ni. Hi thusôm pêk irziak dân hi (20:2-17), hi tianlai roirêltu le an khua le tuihaiin irngeina thuthung (vassal treaty) an irziak dân anga irziak a ni. Hi irngeina thuthunga hin roirêltu'n a khua le tuihai hranga a thiltho hrang a hril a ni. Kha arzoiin chu mipuihai nun dân hrang thupêk an zôm hrang a om nôk a ni. A thu ôma, ama khan iam an omin chu rêngin a enkol le a hrungai hrang a ni.

5:4 RENGPA kha an inhriat theiloi a ni: Israelhaiin RENGPA an rotsan kochokna san tak chu ama an inhriat infel theiloi sika a ni. Millim pathian biakin RENGPA kha an iuiresan a, notizuar lungrîl an irputin an iom a ni. Pathian kuanga irthokin an irhmang hrang a nia, millim pathian biakna tiang an lût inthûk zam zam a ni. Khasikin, RENGPA tianga kîr nôk nuamna khom an inei thei ta loi a ni.

5:5 Israel irkôkpoploihai tih an sel irkhêlzia a hrilna a ni (Cf. Amos 4:2). Khannisianlan, a sûnga thu fedân ata a tângpuia chu Israelhai ser le sâng thilhaia an irsong le iriam le an ilianpuizia a hrilna nin iam a oma (Amos 6:8). Mizo Bible-a chu hi ang hin arziaka, "A'rsong sikin Israel kha mualinphoitirin om ata, a soal sikin

4:16 Hi irchâng 16-na hin Israelhai chu, '*Sehrât irla tukullian*' angin an sîra. Israelhai lungrîl a cholotzia Isaia'n a lei insîr ngai ang khan Jisua zoro lai khan khom an la idanglam ual loi a ni. An tukul lei lian ang khan an la om mai a ni (en ir-ang roh: Isa. 6:9,10; Mat. 13:14,15; Tîr. 28:26,27). Khannisianlân, an tukulliana chu Jentialhai hrangin saninzôkna lam irhongna a lei ni sa a ni (Rom. 11:11-27).

4:17 Efraima khan millim a zompui tâka: Hi irchâng omzia chu Efraima kha Josefa nâi mitum tâk a nia, Hosea zoro laia khan nam lian pôl tak annia, Israel nam pumpui aiotu an ni. Israel namin RENGPA mâksanin millim pathian an izom ta a ni.

4:18 An zu in kha a chîna: Hi omzia chu sualna chi tinrêng an pal inzuat thu a insîrna a ni. Hi anga hi Kanaanhai an pathian biakna hmuna an tho dân a nia, Israel hai khomin kha anga tho dân kha an ichîng tâk a ni. An roirêltuhai lakate thil inzakpui om tak an tho ngai, mipuihai hruai insualtuhai an ni.

4:19 Phâivua isêm angin sêm invuangin la om an ta, an sonong irbôlnaa khan lan zak ngêt an ti: Hi irchâng omzia chu khosak tiang ata Assuria sorkârin Israel ram chu la zuang doi ata, kha kha arzoiin chu Israel ram chu insiatin a la iom hrang a ni. Kha tak kha a ini, Pathian ninginmurna phâivua chu ram hlataka sonpaiin om a ta, kha zoro tak kha an ta hrangin inzakom le mualinphoina zoro ni a ti.

RENGPA inhriatna dik hi an nang tâk taka. Ram roirêltuhai khomin RENGPA chi puma nam roi an irêl hi an nang taka. Millim pathianhai chu hringna neiloi an nia, RENGPA rêk chu pathianhai chung a Pathian a nia, RENGPA hrangin nam iamom ei ini hi an nang sabaka, kha kha ei nam le ram damna a hong ini

OCHAIHAI LE RENGHAI CHUNGA ROIRÊLNA

Tep hrang: 5: 1-3

Chângvon: 5:2

¹O nangni, ochaihaio, hi hi inhre unglân, nangni Israel sângkuahaio, irngai unglân, o inlaltak sângkuahaio, mikuar sung roi, roirêlna kha nin ta hrangin a nia; Mizpa châng le Tabor tânga lèn inzar nin ni sikin. ²Mi tehelhai khan thatpai an uar tak taka, kei rêkin chu an rênga halirchutu ki ni. ³Efraima kin hriat, Israel kha keima ata thup ni mah; atûn hin o Efraim, notizuar ni uar sikin Israel kha porinchetir a ni.

Thumahrui: Ei irchulaia mipui a iti chu Israel sângkuahai hrilna a nia, hruaitu ti hi inlaltakhai le ochaihai a irkôkna a ni. RENGPA chu mâksanin millim pathian an biaka, RENGPA an uiresan tak a ni. Ram roirêlna kha irrual theita maka, mi irchong le thuneituhaiin hoiinhaina nun an chêna, khang lai khan mi inri-anghai chu intak an ituang a ni. Kha anga zoro khan Deipu Hosea'n mipui le hruaituhai ta hrangin thucha a inpuang a ni.

5:1 O nangni, ochaihaio ... : Israelhai kha Josefa nâi mitumtak Efraima irhminga koihai kha an nia. Deipu hin ochaihai kuang, “nangni ochaihaio” a iti a ni. Hruaituhai (ochaihai le inlaltakhai) chu khotânga enkoltu le roirêl hranga om annia. Hi taka hin Israel nam chung roirêltuhai irhminga koihai an ni.

Hi irchâng ata ei inhriatthei chu deipun hruaituhai le mipuihai inhriat hrangin khopui sûnga a inpuang a ni. Bung minli-a (4) ang dênin ochaihai chung thu a nia, khan hi taka hin a tângpuiun inlaltak insângkuahai le mipuihai a kai lût sa a ni. Hi taka hin ochaihaiin chu RENGPA dân kha mipuihai irchutirin lamdika hruai hai nêkin, a no tiang an om sikin an ram chu a hong chim hrang a ni ta. Senkhat ngaidân lenvang chu ‘nangni Israel sângkuahaio’ a tihî ‘sanhedrinhai’ a tina angin anlang.

O inlaltak sângkuahaio : tihî reng Zaaria reng hrât loi tak le

Roirêlna kha nin ta hrangin a nia tihî Pathian roirêlna kha an chung khom a hong tung hrang a itina a ni. Mihai roi an rêl khumhai ngaia, atûn chu Jerusalem Temple-a Pathian biak hranga mipui fehâi an lei khap ngai sikin an chung roî a rêl ta hrang a ni. Hruaituhai le renghaiin roirêl dik an lei hmang loi sikin Israel ram kha soal châng inôktir a ni.

Mizpa châng le Tabor tânga lèn inzar: ‘Mizpa’ omzia chu ‘hmun thirna irsâng’, ‘thirna hmun’ tina a ni. Labana le Jakoba'n chong an irkhâm inhriatmaina lung an inbuk khômna hmun chu ‘mizpa’ tia phua a ni (Gen. 31:44-52). Mizpa hi Jordan râl sak tianga om a ni. Israelhai Amonhai le an irdoi hrang laia riakbuk an khuarna hmun a ni (Roirêl 10:17).

Tabor tâng hi Roirêltuhai 4:6-a khan ei hmu thei. Mizpa le Tabor tâng hai hi Baal millim an ibiakna hmun a ni. Juda mithiam senkhat sui dânin ram dang ata hi hmuna hin Jerusalema Pathian biak hranga hong Judahai kha an lei inçânhaia an lei ithathai ngai a ni an ti.

5:2 Hi taka ‘Mi tehelhai’ a iti hi mi thata, insiat hranga thiltho hai ngai a ni. Hi mihai hi hruaituhai le ochaihai an nin iam a oma. Millim chubai mûkna mipui an hruai inlût ngai a ni. Thil saloi/sual tak an tho sikin deipu'n a halhai a ni.

5:3 Efraima : Efraima nam hi Israel panam hai laia a tam pôl tak an nia, Israel nam pumpui aiotu an ni.

Deipu Hosea khom hin hmâr tiang rêngram hrilnan Israel le Efraima ti khomin a hmang irkop ngai a ni. Ochaihai soalna sikin ram chu insiat a nia, RENGPA chu fe'rh mang sanin millim pathian

5:13 *Efraïma khan a natna a hmua, Juda khan a pop a hmua*: Israel le Juda hai ruai irdoina chungchâng a ni. Israel kha Assuria reng kuang sanna zongin a fe a ni. *Inlaltak Jareba* hi taka ‘*inlaltak Jareba*’ tihi mithiamhai sui dânin chu, Assuria rêng hai laia inkhat irhming nile an iam a ni. Hi Assuria rêng irhming hi Pula a ni tîn an iama (2 Ren 15:19), senkhatin chu Tiglat Pilesar kha nin an iam sah a ni (2 Reng 16:7-9). Hi rêng hin an popna chu indam thei maka. Asan chu hi popna hi Rengpa thiltho a nia, tûten indam thei no nihai. Pânsia ngôt irveiin dam theiloiin a hnung tiang chu an ruaiin an la ithipui ngêt hrang a ni.

5:14 Ramsahai laia huaisen le hâi tak chu kâmkeibaknei a nia, khang dânin Rengpa chu Efraim le Judahai hrangin kâmkeibaknei vânglai ang kha a ini. Kâmkeibakneiin sa a se-in chu a sa se kha tûten ama ata irthokin an irchupui theiloi angin Israel le Juda chungsa siatna a itung kha iang khomin an ikhel thei hrang ni ma.

5:15 Hi irchâng a hi chu Rengpa chu lungthungna Pathian a ni thu ei hmu nôk tâka. Rengpa’n nam inhnihai a ihremna kha lâkkir no nia, an phu angin a hremhai hrang a ni. Kha ang laia khan ‘*ki hmel an zong man chu*’ a la iti zêl a ni. Lungrîl takin Rengpa tiang an la’rheia, a hmel hmu an nuamin chu Rengpa’n anni a ihremna hai kha la khap a ti. Saturna le lômna ei chang hai lai nêkin intakna le dengtheina ei tong hin Pathian tiang anin thirtir ual ngai a ni.

Millim pathian biakin Jehova kha an irheisana, milianhai le irchonghaiin mi inrianghai an sirbe’n an hnuaia an siahaia, roirêlna dik le fel a iom theiloi a ni. Khasikin, Rengpa’n an soal hrai sikin hremhai a ti. Khannisianlân, an soal ata irleta Rengpa tiang an kîr inchu, mi suhai ngaidam ngaitu Pathianin ngaidamhai ata, an chungsa hremna a intung murdi kha lâkkir nôk a ti. Irletna nun

5:6 Israel nâihaiin an belra pâlhai le an sehrât pâlhai le RENGPA zong hai siankhom, an millim biak mâk ual hliak loia RENGPA zong chu ite a’rfena zel a iom loia a ni. Pathian chu zonga hmu olsam tak nikhomsian a zong dân a diknon chu hmu thei nimaka. Irletna le thota tak a kopnon chu irbôlna hin RENGPA a inuamloi a ni (Isa. 1:11-15). Millim biakna ma ual loia an innang zoro vaiha biak kha RENGPA Pathianin a ipomloi a ni.

5:7 Israel chu dôngma iam om loi tak, mâni pasal huangtu a ni (Jer. 3:20; 5:11). RENGPA khan iam zoiloi an kai sikin a irhmang hrang a ni. A nâi neihai khom kha sônna an nia, Baal pathian biaktuhai an ni sikin ‘nam dang nâihai’ an ni. Israelhaiin tha thar hi asan an nghâkhmo ngaia, asan chu tha thara kûthai hmanga Pathian kuanga irbôlna an inhlan ngai a ni (2:1; I Sam. 20:5). Khannisian, tha thara chu an loihai le ileh an irhmang hrang a ni. Israel ram chu an sualna sikin siatna an la tong hrang a ni.

Hi irchulaia hin Hosea’n entirna chi dang dang hmangin Israel mipuihai dinghmun a’nsîra. Pathian kha an inhriat thiamno sikin an sùng tianga irzuarna milung kha hek thei maka. Khasikin nitina an sùn hmanga khan tûk siat an nia.

An chardongin RENGPA Pathian zong hrangin thil inhlan an hong nei khoma, RENGPA chu hmu no nihaia. RENGPA a khan iam an omno sikin, an nâihai, Israel thoiinthar hong om hai khom kha Pathian kha an ihla tak a ni. Mihriam le chimuhai avâng theina hrangin tha thar kûthai hmang hai khomsian, sa hliak no nia, an

IRCHU HRANG - 13

ISRAEL LE JUDA IRDOINA

Tep hrang: 5:8-15

Chângyon: 5:14

⁸Gibia khuuaa bekul tum unglân, Rama khuuaa bekul mût roi; Bethaven-a khêk mur mur roi, o, Benjamina, ni hnung tiang kha, tiin. ⁹Efraima kha hremna nikhuuaa khan inram ni a ta: thil hong ni ngêt hrang kha Israel irchihai laia kin hriattir tâk a ni. ¹⁰Juda milianhai kha ramri sontuhai ang an nia; an chung a ki ninginmurna kha tui angin bunthuan ki ti. ¹¹Efraima khan sirbe a uara, dikna a paltana, ite ni loi a'rzula. ¹²Khasikin Efraima hrangin irthî ang ki nia, Juda sêngkua ta hrangin hmonna ang ki ni. ¹³Efraima khan a natna a hmua, Juda khan a pop a hmua. Kha khan Efraima kha Assuria kuang a fea, inlaltak Jareba kuanga khan mi a tîra: khan-nisianlân ama khan nangni indamtir thei maka, nin ipop kha nangni a indamtir thei sa loi a ni. ¹⁴*Efraima hrangin chu kâmkeibaknei vânglai ang ki inin hrang a nia; keima ngeiin ngeiin kaithêr ki ta, fe ki ta, rotpui ki ta, sansuaktu tûte om no nihai.* ¹⁵An thiam loina an irhriata, ki hmêl an zong mâka chu , fe ki ta, ki hmun tiang kît ki ta, an tuangna khan ni zong an ta, hiang hin ti an ti.

Thumahrui: Hi irchâng a ta hi chu Israel-in ramdang danghai le irzomna a siam thu ei irchu hrang a ni (Israel's foreign policy). A ram enkolna khan thildik le Pathiana irngat loiin ram dang dang thuneina lian ual nei hai Aigupta, Assuria, Syria le ram chin tete hai irzomna siamin zalen taka om a tum a ni.

5:8 Gibia khuuaa bekul tum unglân: Gibia kua hin reng Solomon-an Pathian ata irmang a idongna hmun kha a nia (I Reng 3:4-5); Rama kua hi Samuela roi a irêl na pehaina hmun a ni (1 Sam.7:17). Israelhai doi hrangin râl an hong mai a ni. Râlhai kha lei doihai hrangin irsiam hrangin inhriattirna bekul a ni. Gibea kua hi Jerusalem hmâr tiang mêl hni vêla om a nia, Rama hi Gibea hmâr tianga kua om a ni. Hi khuahai hi tâng sîpa om an ni sikin râlinringna hranga inhriattirna le

tâng insampuina hmun irfuk tak a ni. Benjamin namhai khopui poimo takhai an nia, Israel ram dep tiang an oma. Beth-aven hi Bethel kua tina a ni (4:15; 10:5). Benjamina kha Jakoba nâi mitum tak a ni (Gen. 35:16-20). Benjamin ti le Juda tihai hi 'Juda ram' hriina a nia, Israel ram kha nam sômhai omna a ni. Israel ram kha Efraima tia koi ngai a ni. Solomona kha a thi hnungin Israel ram kha irsen a ni. Juda rama khan Juda nam le Benjamina namhai an oma. Israel rama khan nam sômhai omna a ni.

O Benjamina, ni hnung tiang kha: Hi thu omzia chu 'Benjamina' ni hnung tianghai khan ni râl an oma, Efraim rama chu an hong inhne ta a ni' tina a ni.

5:9-10 Efraima chu a râlhaiin an iihong doi hrang a nia, iramin an la om hrang an ni. Deipuhaiin an leihrillok chu Salmaneser haiin Assuria sipaihai Samari an hong rûn khan a takin a hong tung taka (2 Reng 17). Efraim chu hremni a om taka. Khaang dênin Juda milianhai chung a khom Pathian ninginmurna a hong tung hrang a ni.

'**Ramri sontuhai**' kha Juda mi lianhai an ni. Kanaan ram an lûta khan Rengpa'n ramri a siampehaia, khannisian, panam huatirham hraiin an ram irzattir ual tumin an ramri lungphum an sona, kha kha Rengpa'n inhuat lam tak a ni. Pathianin ramri chungchâng a Israelhai dân a ipêkhai chu "*Nin ramri kha son no roi*" (Deut. 19:14), "*Kôl bômhai ramri lung sontu chu khosâl tong ri se*" (Deut. 27:17), tiin. Khasika khan, Rengpa ninginmurna kha tui angin bunthuan a ti. Hmun tamtaka Rengpa ninginmurna kha mei le têkhin a ni ngaia, hi taka hin chu tui leh têkhin a ni.

5:11-12 Efraim chu dikna paltanin mi inrianghai a sirbea, an bînga inlapna hrang vaih an irzul ngai a ni. Deipu Isaia Juda rama deipu pualoi hai thu hi ang hin a tarinlang, "Uain inruian khêka, an in intama, an buaia, hong irtet var tetin an oma. Inlârna an ihmu donsui loi rakin an inruia, ite rêl thei loiin an inruia. Hmun fâi rêng rêng om loi rakin dorkang murdia an miluak an zama, thil porinche'n a sip zit a ni," a tia (Isa. 28:7-8). Khaang tak khan, Juda rama ochaihai le deipuhai dikloina khom kha a na a nia, khasikin, irthî angin zûng thâk an ti. Pânsiat (hmon) dam theilo i angin an

‘Gilead kha tho’nsualna ... thisen a kop mer mur a ni’: Israela sipai hruaitu inkhat Remalia nâipa Peka an iti ngai khan reng Pekahia le mihriam sômringahai chu Gilead khuua khan an khithaia an ithathai a ni. Hi thithona hin ochai hruaituhai khom an kop sa ni an ti.

6:10 Hi taka hin khi a chungu thu omhai kaikhômna anga hril a ni.

‘Thuthung’ a iti tak chu Jehova Pathian le Israelhai a bika irzomna thuthung siam kha nile iam a om.

6:11 Israelhai chu Assuria nam danghai rama kum tamtak an intang a. Rengpa an hong inhriat suak vaih tena kêng an sal intangna rengata hruai suakhai hrang a ni. Joba khomin intakna le beidongna inthûk tak hro hai khomsian, zoro hnungkhon tiang chu Rengpa’n a let hniin satvurna an dong tir a ni. Israel le Juda khomin Rengpa an irheisana, khasikin, Rengpa’n a hremhaia, Assuria le Babulona kum tamtak sala an intanga. Khannsianlân, Rengpa’n a mihai sala intang chu hruai kir nikhua a la inei hrang a ni. An omna ram sênga a la hruai kirhai nôk hrang a ni.

7:1 Israel kha Pathianin saninzôk a tum khoma an sualna sikin an in ôka.

‘Samaria’ hi Efraim rama hmun poimo (capital) tak a ni.

Sûng tiang inru a hong lûta, pên tiang hrâtlâksong pâlin an roka. A ram sênga ata sualna a pungu, pên tiang ata ram dang rengin doi hrang an irning chiana.

7:2 Israel haiin an isualzia khom kha Pathianin an hriat mai a ni ti khom inhriat phak ta mahaia asan chu an sualin an hlihai khak tak sikin. Mi hrang (hrât) Samson khom kha Rengpa Pathianin a maksan ta ti kha inhre phak viat ma (Roirêl 16:20b). Mihriam naran

IRCHU HRANG - 14

INLANGPHARA ISRAELHAI IRLETNA

Tep hrang: 6:1-6

Chângvon: 6:6

¹ Thoi, RENGPA kuanga khan kîr ta ei ti; a ni lei inpopchit tâk nâkin, a ni indamtir nôk hrang a ni, a ni lei zêm tâka chu, a ni ituam nôk hrang a ni. ² Sûn hni tena nin hringtir a ta; sûn thum nia ni kaithoi a ta, a makunga om ei ti. ³ RENGPA inhriatna kha irzûl mai ei ti duah, inhria ei ti. Zîng anga irkhêl loiin a hong pûtsuak ngêt ngai a ni; ei kuang rua angin, rua hnungkhôn, irnêng induitu ang dênin zuang tung a ti. ⁴ O Efraima, itin mo nang ki ilô hrang? O Juda, itin mo nang ki ilô hrang? ni lungthungna kha zîng sumpâi angin, inrang taka irdo irhmang nôk angin a ni. ⁵ Khasikin, deipuhai hmangin anni kha nôia; ki bâia thuhaiin anni kha ki ithat a ni. Ni chungu roirêlnahai kha vâ fe suak zut zut ang a ni. ⁶ Irbôlna nuam loiin lungkhamna ki nuam a ni; hâlivôm thil inhlanhai nêkin Pathian inhriatna ki nuam ual a ni.

Thumahruai: Israel hai kha irhmang ngai khomsian, Rengpa’n a la zong suak mai ngai a ni. pa chan changin a lungkhamna kutin a idom irsâng hai a ni. Israel hai a lungkham dân chu kingna om loiin, a lungkhamna kutin a chel hai mai ngai a ni. Israelhaiin an sual an sima a kuang an hong kir zoro kha Rengpa’n a nghâk mai ngai a ni.

6:1 Israel hai khan Rengpa kuanga kir nôk an nuama, khannisian, irletna tak tak le a kuanga an kir nôkna thu chu hmu makme. Rengpa chu mi indamtirtu an tia. Assuria le Aigupta hai khan Israelhai kha viak insiat an irlek laiin, Rengpa rek chu indamtirtu le hringna thar petu a ni. Rengpa’n an sualna sikin voi iza hremhai ngai siankhom, a lungkhamna sik ringotin vika a’npopnahai chu an dam nôk ngai a ni.

6:2 Sûn hni tena ... sûn thum nia ... : Hi hi Hebrai hai chongkam mihai an irsira a kuang a ipan kha a nghâk mai ngai a

mai ngai ti a ni hril a ni. hmang dân chi khat, ‘zoro sot no te’ tina a ni. Pathianin chu izoroa khom a mihai an irsira a kuang a ipan kha a nghâk mai ngai a ni. Hi irchâng a ata hi Pathianin a ni ompui mai ngai ti a ni hril a ni.

6:3 ‘*Rengpa inhriatna*’: Rengpa inhriatna an irsam sikin an chung a vânduaina a chum angin an insapa, khasikin, Rengpa inhriatna kha irzûla irzûl hrangin a fialhai a ni.

‘*Zîng anga irkhêl loiin a hong pôtsuak ngêt ngai a ni*’ tihî zân a hong tunga a nin chu zîng khom a hong om hrang angin Israelhai khom kha an sualhai irletna zoro chu a la hong tung ngêt hrang a ni. Kha zoro kha Rengpa’n asan a nghâk irhmo a ni.

Rua angin, rua hnungkhôn, irnêng induitu ang dênin zuang tung a ti: Rua hnongkhon, bu le bal chômту a zoro taka zuang tung chu bu le bal (an) chômту a inin angin Rengpa lunginkhamna chu a zoro taka Israelhai chômту a ini hrang a ni.

6:4 Hi taka hin Israel le Judahaiin Pathian an ilungkhamna chu zîng sump hai angin le inrang taka irdo irhmang nôk ang a nia, hi taka hin an lunginkhamzia irngat le iamzoi a ni zoiloi a ihril a ni.

6:5 Deipu Hosea hmangin, mipuihai vântâng murdi sual kha tarinlanga, an sual ata irlet hrangin a ikoi hai a ni (cf. 6:1). Deipu ata Pathian thu suak kha an samnoa a nin chu, aa chung a roirêlna thu a inpuang hrang a ni.

6:6 Hi taka ‘*lungkhamna*’ a iti hi Pathianin lungkhamna thuthung Israel le a ikhit kha a hrilna a ni. Khasikin, irbôla le hâlrivôm thil inhlanhai kha ni loiin Israel lungkhamna le irzomna inthûk kha a zong a ni. Hi irchâng poimozia hi Mat. 9:13; 12:7 tarinlangin a om a ni.

Hi irchâng a hin Israel le Juda chu nam tukullian le tehel zong ngai mi anni tin ei hmua. Rengpaa khan iamom an tum ngaia; khannisian, an iamomna chu zîng sump hai le zân irdo tâk ang

IRCHU HRANG - 15

PATHIAN TUANGDIARNA

Tep hrang: 6:7-7:2

Chângvon: 7:2

6: ⁷ Khannisianlân, Adama angin thuthung kha an tho’nsuala, khataka khan vâv irlet takin ki chung a an itho a ni. ⁸ Gilead kha tho’nsualna tho tuhai khopui a nia, thisen a kop mer mur a ni. ⁹ Hât lâlksong pâlîn mi an irdîp ngai angin ochai pôlhai khan Sekem lampuia mi an that ngai a ni. ¹⁰ Israel sîngkuuaa khan thil irkhêl tak ki hmu, Efraima khan nôtizuarua a oma, Israel kha porinchetirin a iom a ni. ¹¹ Ki mihai sal intângnaa irthokin ki hruai kîrhai tika chu, o Juda, ni ta hrang khoma ra ât hrang inkung a ni.

7: ¹ Israel indam ki tumin Efraima sualna a hong inlanga, Samari sualna le huang an uara, sîng tiang inru a hong lûta, pên tiang hrât lâlksong pâlîn an roka. ² An sualna murdi kin hriat mai ti an milungin ngaitua mahai: atûn chu an thilthohai ngeiîn a ngîm khak tâka, Ki hmâi makunga an iom a ni.

Thumahrui: Thuthung Lui tianga tuangdiarna tihî mihriam satna hranga hril a ni ual a. Pathian hin mihriamhai chung a a tuangdiar dân an langtir in tama. William Barclay-in chu, “Pathian hi mihriam ang nisianlân chu thuzômloi sikin mihriamhai hi tûkhom dam suak om ta no i” a ti. Khannisian, Pathianin a ni lunginkhama, a ni enkola, ei chung a a tuangdiar a ni. Hi ang hin Israelhai chung a khom a tuangdiar ei hmu a ni.

6:7 Pathianin mihriam kuanga thuthung a siamptiui chungchâng a itarinlang a ni.

‘*Adama*’ mihriam masatak kha a irkokna le Pathian thuzôm loaia tho’nsualna kha hmu a ni. Mi thiam senkathai sui dânin chu ‘ram le hmun irhming mani, an ti a ni (Josua 3:16). Jordan ivadung hnâr tianga khopuite inkhat irhming a ni. Gilead khopui ata Sekem khopui fê tiang an hro ngai khopuite inkhat a ni. Kha khopui tho’nsualna chu irchâng 8-9-a kua irhming a chuang angin, inhriatthei ving nimaka, inhriat hranga omsun chu hrât lakson hmanga lampuia mi neinun sut pâlhai vai kha a ni.

ISRAEL LE NAM DANGHAI

Tep hrang: Hosea 7:8-16

Chângvon: 7:14

⁸ Efraïma lak kha, nam danghai laia ar zêl saa, Efraïma kha bai irllet loi a ni. ⁹ Mikhualhai khan a hrâtna an fâk zoi pea, ama khan inhre ma; mul chuakin a bôm tuai tâka, ama khan inhre mah. ¹⁰ Israel roiinpuina khan a hmâi makuanga anhriattir ngaia, khannisianlân, hihai murdi khom hin, RENGPA an Pathian tiang khan irhei mahai, ama kha zong ual mahai. ¹¹ Efraïma kha vasu milung chô, inhriat thiamna nei loi ang a lei nia; Aigupta tiang an khêk mura, Assuria tiang an fe mura, ¹² an fe laiin an chung a ki lèn vôr ki ta, chunglêng vate chelin chel ki ta, an thilsual tho ang irphu'n hremhai ki ti. ¹³ An chung a rik e! ki kuanga irthokin an fe irhmang tâka, irhmangna an chung a tung e! Ki chung a tehel an zong tâka, Keïma'n chu ki saninhriang nuama, anni rêkin chu milak an ni tho khum. ¹⁴ *An lungril takin ni koi mahai, an zâlmuna an ichiar hnem hnum a ni; bu le uain hrangin an inkhôma, ki chung a lak tehel an zonga.* ¹⁵ Keïma'n chu ki hruai suaka, kin hrâtir, khannisian ki chung a thil saloi an ingaitua a ni. ¹⁶ An irheikîra, an chung a kuang niloïin; thal ngul mirûl ang an ni, an milianhai kha an chong per pur sikin, khandaiin tûk an ti. Hi hi Aigupta rama innuisan an inina ni a ti.

Thumahruai : Hi taka nam danghai ti hi Jentialhai a itina a ni. Sâp chonga Jential tihi Latin chong ata lâk a nia, 'mipuihai' tina a ni. Bible Jentialhai tihi Juda nam niloihai tina a ni. Ei inhriat ual theina hraignin, Nova irchihai kha rammual an indar maia (Gen. 10), khannisian an soal hrai tak sikin Pathianin chong dangin an chongtirhai (Jentialhai) taka (Gen. 11). Khannisian, Pathianin Abraham chu an thang nôka (Judahai), archihai chu rammuala namtin ta hranga satvurna an ini hrang a ni.

7:8 *'Efraïma lak kha, nam danghai laia ar zêl saa'* : Irchâng 8-10-na sûnga hin Israelhai kha an hringnun irsâng tak phâk ta hnunga an irhniam nôk tir tir chungchâng a hril a ni. *'Efraïma'*

ISRAEL SUALNA TARLANG A NI

Tep hrang: Hosea 7:3-7

Chângvon: 7:7

³ An soalna'n inlaltak an lômtira, an milak thu khan mi lianhai an lômtira. ⁴ An rêngin uire an nia, bai siamtu'n irtap a ur inluma, baidi a inhmet inpok a thoi inranga, meisom a lei irngamsan ang hi an ni. ⁵ Ei inlaltak nikhuaa khan mi lianhai kha uain irhâi takin an inruitira; ama khan hmusittuhai pâlin a kut a phara. ⁶ Inrûka an irdîp laiin an milung kha irtap ang dênin an isiam tâk a ni: an ningmur kha zân sôtin a dâia, zînga chu mei ir-al angin ar ala. ⁷ *Irtap ang dênin an lum zita, an roirêltuhai an hong irhmang zit tâka, an inlaltak murdi an tâka, an laia tûte mi khêk om mahai.*

Thumahruai: Avuana ei irchu hranga hin thil tekhinna hmangin Israelhai soal lam dân tarinlang a ni. Israelhai chu Pathian nam inthanghai an nia, Baal pathian biakna tiang an fe inthûk ok taka. Reng in hai chu soalna le milak thu sikin an idikloi zia ei irchu hrang a ni. Israelhai soalna chu asan ar dar taka, soalna milak thu an hril sikin Pathian chu a milung a chuk taloi a ni.

7:3 *'An soalna'n inlaltak an lômtira'*: Ela nâipa Hoshea'n Remalia nâipa Peka chu milakin a doia, a that tâka, ar thûlin reng a chang, tin hmu a ni (2 Renghai 15:30). Renga Hoshea chu Israel rama Samari khua rêng a chang irphuta, kumkuak vel reng a chang phâk a ni (2 Renghai 17:1-4). Hi anga reng a chang sûng hin Rengpa mithmua thil saloi tak a tho ngaia, khannisian, a mantianga lei fe takhai renghai nêkin chu a la sa pôl kha a ni. Hi reng hi roi a rêl sûng hin Assuria reng Salmaneseri khan a doia, an hne sikin, reng Hoshea hin Assuria reng kuanga lei a choi ngai a ni.

'An lômtira' : Roirêlna hmun hai chu milak le soalna'n roirêltuhai chu an lômtira ngaia. Thil soalhai an itho le milak thuhaiin milianhai chu asan an lômtirhai a ni. Hi anga thiltho hi milian hai

ni. Mi mûrthiam le chongthei haiin chu thudik loitak hmang khomin hruaituhai a in lômtir thei a ni. Mi inpâkhaia in lômtir kha a ni.

7:4 ‘An rêngin uire an nia’ : Mihriam, a lian ni ri se a chin ni ri se, a nuna thudikin omzia a nei tano a nin chu uire tina ang kha a nia. Thudik thop ngam nuamloi chu iamna a no tianga fepui tina a ni.

‘Mei le bai siamtu’ : Mei le bai siamtu hi irchâng 4-7 a hin ei hmu a, hi ang hin hrilfia inlân:

1) Asan mei hi a lumno’n chu baidi inhmet inpok kha ur inhmin theiloi hrang a ni sikin bai siamtu’n a lungthu kha thing tuasa in-nangloi hrangin a siam masa tak hrang a ni.

2) Baisiampu khan mei kha a rukbak hrang an hriatin a ien irzôm rak hrang a ni. A bai siam kha a kâng ir-ut nona hrangin mei kha a en mai hrang a nang a ni.

7:5 ‘Ei inlaltak nikhuaa khan’ : ‘Inlaltak’ a iti hi ‘Reng Hoshea’ a tina ni le arhoi a. Reng Hoshea khan a rualhai leh Reng Peka chu zu an ruitira, a that a, Hoshea kha reng a chang tak a ni. Hi reng choiirsângna an nei ni hin milianhai khom asan uain an inrui khak a, reng khom kha inruiin a kut a phara, ama hmusittuhai leh khan hmunkhatin bu khalaihai chu ottin an raiafân a ni.

7:6 ‘Inrûka an irdîp laiin’ : Mi danghai insiat hranga ngaituatuhai chu an ninganmur nuam ngaia, a lungrîl chu irtap ang a ni. Zana hong in khomsian a lungrîla khan a la sia maia, zînga a hong thoia, irtapa mei ir-al angin ar al nôk ngai a ni. Mihai insiatna hrang ngaituatuhai chu irtapa mei angin a ilum mai hrang a ni.

7:7 ‘Irtap ang dênin an lum zita, an roirêltuhai an hong irhmang zit tâka, an inlaltak murdi an tâka’ : Israel nâhaiin Pathian an rotsan taka, khannisian, an lungrîl taka chu lôm ual hliak mahaia. Roirêltuhai khomin thuneina nei ta mahaia, misualhai kuta an tûk vîng tak a ni.

Kum sômhle-i-inhni sùng khan (BC 745-732), Israel reng minli that pai an nia, an ithathai kha an irthûla omhai thuneina hmanga an ithathai an ni (2 Renghai 15:18-30).

‘An laia tûte mi khêk om mahai’ : Hi irchâng hi ie inhriat ual theina hrangin hi ang hin ti inlân, ‘an laia tûkhomin ni koi ma-

an izoi loi a ni.

Zoro sotnote sùnga irdoina chi dang dang a hong oma, an reng inlalnahai khom a hong hek thiai a. Hi zoro sùng hin milak thu a pung intam sabaka, سوالنا chi dang danghai uirena, mihuangna le dikloina a om a, an lungrîl kha mei angin ar ala. a irtha nuna an danghai a châr a, Pathian ta tak an innang khom kha inhre phâk taloiin an om a ni. Khasikin, Pathianin, ‘hi ang taka an om hnung-khomin tûkhomin kei tiang hong irheiin a ni koi om mahai’ a iti a ni. Khannisianlân, Pathianin chu nam soal le milak nihai siankhom ama hong nâia koi hrangin a nghâkhai mai a ni.

ISRAELHAI MILLIM AN BIAK SIKIN RENGPA'N THIA-
MINCHANGHAI MAH - I

Tep hrang: Hosea 8:1-7

Chângvon: 8:3

¹ Bekul kha ni hmûra irsuntir ro, RENGPA sêngkuahai chung a irmupui angin a zuang e, ki thuthung an tho'nchâia, ki dân an lôipai sikin. ² Ki Pathian keini Israelhaiin chu nang kin inhriat, tiin ki kuang khêk an ti. ³ *Israelhai khan thil sa an hnôla, râlhàiin irzûl an ti.* ⁴ Ki itho ni loiin anni khan rêng an siama; kin hriat loiin hruaituhai an siama, an irhmangna hrangin an tangkarua le rângachakin millim an irsiama. ⁵ O Samari, ni sehrâte irlim kha a hnôl e; an chung a ki ning an mur tak tak a ni. Itik tena mo irthiang nôk hrang? ⁶ Israel kut theithiamhai millim siam kha, Pathian ni ma. A ni, Samari sehrâte irlim kha inkhoipai zit ni a ti; ⁷ phâivua an songa, phâivua saloi an i-ât hrang a ni: a kung inding nei maka, a'rzik khan ra insua no ni; a ra insuak khomsianlân, mikhualhaiin fa zoi an ti.

Thumahrui: Tiana mihaiin pathian an biak chu millim a nia, thinga siam mani, lunga siam mani, thira siam a ni ngai. Hringna neilo millim kha Israelhaiin an biaka, Pathian hring Israelhai Pathian kha a ini thei loi a ni.

8:1 *'Irmupui angin a zuang e'* : Chungvân irsâng taka irmupui chu irhai boiin a vuang a, a fâk hrang a hmu chian angin Rengpa Pathianin chu a mihai om dân a hriat ving a ni. Israelhaiin Pathian chu chi hnin an hnol a ni.

1) Pathian thuthung an tho'nchâia, khasikin, Pathian milungchuk maka.

2) Pathian thuthunga tho'nchâi chu Pathian dân insiat a ni. Irmupui ti hin Assuria mani Babulon mani arkok a ni. Ral-in an ram doi hrang inrukte le dai hrekin an irdip chian le irmupui vatehai fâk hrangin daihreka a irdip chian ang le tekhnin a ni.

nam pumpui aiotu an nia, Israelhai kha Efraima ti khoma an inhriathai a ni. Nam danghai pathian chu an pathianin an biak taka, Baal pathian kha khûksadelin chubai an mûk taka, chimu le romai insatirtu pathianin an biak tak a ni. Nam danghai ti hi Israela nâihai niloi, Nova nâihai an ni. Thuthung Thara lenvang chu Jentailhai ti an koi hai a ni.

'Efraima kha bai inletloi a ni' : Efraim chu nam dang danghai leh tomirzelin an oma, an omna hmuna mihai om dân angin a om tak a ni. An nitna diktak chu Pathian nam inthanghai le irthianghai an ni. Bai siamtu'n a baisiam kha chang khat tiang ngot irtap meia emin inlet loiin om sianlân fâk inruk a ini loi hrang a ni. Khaang dênin Efraima khom kha Pathianin an ini lam dân ang taka an omno sikin Deipu Hosea'n bai inletloi a itina a ni. A nina felloi tina khom a ni thei.

7:9 *'Mikhualhai khan a hrâtna an fâk zoi pea'* : Hi taka mikhualhai a iti hi Assuria le Aigupta mihai a tina ni a ti. Assuria sorkârin Israel ram pumpui kha a doia, a thuhnuaia a sia, lei tamtak an choi tira. Lei (tax) idorten mani chu nam danghaiin an fâk pe zoi taka.

7:10 *'Israel roinpuina khan a hmâi makunga an hriattir ngaia'* : Hi irchâng hi hiang hin irlet inlân sa ual le arhoia, *'Israel chu a'rpâk [arsong] sikin a dikloizia a tarinlang a'*. A omzia chu Israelhai chu Pathian nam inthang nihai siankhom irsongpuina'n an hmanga. Baal pathian an ibiak kha irpâkpuina' an hmanga. An irsongpuina kha an dikloizia an itarinlang a ni. Larirpâkna hi mani dinghmun le a nitna an hriat no sika a ni. Hi anga ngirhmuna omhai siankhom Pathian tiang irheina le zongna lungril reng reng an inei thei taloi a ni.

7:11 *'Efraima kha vasu milung chô, inhriat thiamna nei loi ang a lei nia'* : Irchâng 11-16 sênga hin Efraima kha omna dukdak boia, horson varson kual a omna thu ei hmu thei a ni. Efraima hin nam dang le ram dang pathian Baal pathian kha biakin, Jehova Pathian chu an iuire san tak a ni. Vasu milung chô tihi Efraima mizia a hrilna a ni. Deipu Hosea'n Efraima omzia kha vasu milung chô ngaituana neilo angin tekhnin a ilâk a ni. *'Aigupta tiang*

2) Hoshea reng a chang sângin Assuria reng Salmaneseran Israel ram chu a hong doia, inhnein tax lakna khuan a siama, khasikin, Israel rengin chu Assuria reng kuang khâzana tamtak a be ngai a ni (2 Reng 17:3).

3) Aigupta reng Soa khan reng Hoshea kha changpui hrangin chong an kung sikin Assuria reng Salmanesera kuang kum tina khâzana a ipêk ngai kha pe ta loiin a oma (2 Reng 17:4).

Hi a chung a tarlanga omhai khin Israel ram roirêlna reng reng kha mumal neiloî dân chu hmu theiin a oma. Ram hruaitu haiin lungril mumal an nei tano a nin chu ramdang mihaiin an manep hai ngai a ni. Khaang dênin Efraïma khan mumal a nei taloi sikin Baal pathian kha a biak tak a ni. Mihriam hi a lungril mumal a nei tano a nin chu a tholoi hrang hai khom a tho ta ngai a ni.

7:12 ‘An fe laiin an chung a ki lên vôr ki ta, chunglêng vate chelin chel ki ta, an thilsual tho ang irphu’n hremhai ki ti’ :

Hi thu hi Rengpa chongbâi suak a ni. Israel ram roirêlna a dukdak loizia hmu theia om chu a kar changa Aigupta ani nole Assuria rêng hai kuang sana a zonga. Roirêltu om chaka ram dang hai kuang khâzana la choi kochok kha roirêltu hrâtloi zia a inlangtir a ni. Khaanga an om lai khan Pathianin lên vôr tu angin vatehai chu chelin an iom hrang a ni.

Pathianin mitin mâni thiltho’n sual ang takin hremna hmu hrang a ni. Hi thu hi Hosea’n a lei insîrlôkna a ni.

7:13 ‘An chung a rik e’ : Pathian nam inthang le irthiang an inina kha irnghilpaiin an iporinche tak sikin an ngirhmun chu asan an irhnuai tak a ni. Dukdak boiin an om taka, a nam pumpuiin Pathian nuamloi dân an tho ta a ni. Jehova Pathian annihai sansuaktu chung a khan tehel an zong sikin, Hosea’n Israel hai chung chu a rik a itina a ni.

7:14 ‘An lungrîl takin ni koi mahai, an zâlmuna an ichiar hnem hnum a ni; bu le uain hrangin an inkhôma, ki chung a lak tehel an zonga’ : Hi irchâng omzia chu Baal pathian irnêng satna pathian kuanga senkhathai chongchai dân ni le hi arhoia. ‘An zâlmuna an ichiar ...’ tihî Baal pathian maichâm mana hnuai changa khupa an ichongchai a itina a ni. Khannisian, Pathian chu

irchutirhai’ tin irhme ual a ti. Pathianin mihriam a siam masatak hai chu irchutirna pehaiin an hrâtirhai a. Khannisian, a mihriam siamhai chung a asate’n a’rsîra, lungrîl natna’n a neipui a ni (Gen. 6:6).

7:16 ‘Thal ngul mirûl’ : Chong dang Bible-a chu ‘mirul’ hi ‘iamroboi’ ‘angin irziak a ni. A omzia chu Israel hai iam an omloi dân thu a insîrna a ni. Thalngul (bow) iamroboi le a itetûk a ni. Mâni mizia inhre loa omhai chu an bîngin mualinphoi an ti. Kha anga mihai kha khandaia thi hrang hai chu an ni. Kha ang khan an om sikin, Aigupta rama an om lai khom khan innuisan an tong a ni.

inzakpui le uksakloi chu irzung neilo ang a ni.

'Bêl, a sũa lômna om loi': Israelhai kha Pathian bêl inkung kha an ni. Pathian thutak pelsuak hrang a inkung hai an ni. Aigupta rengata sũa sũmin, zũa meiin a hong hruaihai a, an fâk hrangin mana a pêk haia, a chonginkung ram Kanaan chu a hong tunghai a ni. Intakna tamtak tong hai khom sian, Pathian kuthrâtin a hong hruai intunghai a ni. Kanaan ram an hong om hnungin Baal pathian le Asera pathian an biak taka, anni hruaisuaktu kha inhre phâk ta loiin an om a ni. Bêl irthiang Rengpa hmang inruka om hrang kha bêl hmang rukloi angin om tak a ni.

8:9 'Ram sakuartung inkhât tak angin Assuria rama an hong kâia': Hi thu hi Israelhai thurchi a hrilna a ni. Rama sakuartung-hai chu a pâlín an om ngaia, a pâlín fâk an zong suam ngai a ni. Inkhat hi a bingín a'rvak in chu ar hmang ngai a ni. Israelhai kha rama sakuartung khât ang kha an ni. Mâni'n a varvak a hong irvak irhmanga Pathian a siamtu khom inhre phâk taloiin, a lungthungtu khom inhre loiin, Israel kha a om a ni.

'Efraima khan arditpuihai ar hloppui e': 'Efraima' tihi 'Israel' a irkokna hmunkhat a ni. Pathian diktak kha zui loiin, Kanaanhai pathian, Asera thinga irlim an isiam kha a biak a. Nam danghai pathian kuang a'rzuar (ar hloppui) tak a ni.

8:10 'Nam danghai irhloppui khomsian': 'Irhloppui' tihi 'irzuar' tina a ni. 'Nam danghai' tihi 'Israel niloi', 'Jentail hai tina khom a ni. Nam danghai pathian irzômpui tina a ni.

'Irkhôm [hai] ki ta': Israelhaiin an soal an inhriatloi kha Pathianin ngaidamhaiin a hruai irkhômhai nôk hrang a ni.

'Rêng le hruaitu hriak an ipol ngai kha inmongtir bak ki ti': 'Rêng le hruaituhai dengtheina hnuaia ata kha irkiangtir hai ta ki ti' irfuk ual a ti. Nam dang rêng le hruaituhai dengtheina hnuaia omhai kha Pathian tiang an hong irheia, Rengpa an hong zong nôkin chu, an millim biakhai, intakna le buaina an itonghai ata kha hong irkiang tir tir nôk ta an ti.

An irkiang lam dân hrang chi thumhai -1) Reng dang neiin om ta no nihai (an renghai hrang chu annin hriak pol ta no nihai).

2) Buainaa irthokin anni kha sansuakin om ta an ti.

8:2 'Ki Pathian keini Israelhaiin chu nang kin inhriat': Israelhai chung a Pathian lungthungna kha a om mai a. 'Ki Pathian' tihi 'Kin Pathian' tina khom a ni. Kin Pathian keini Israelhai hin nang kin inhriat tina a ni. Pathian an inhriatna kha a inthûk loi a ni. Pathian inhriatna chu lunggril le a pumhluma inhriatna kha a ni. Miin Pathian ki inhriat a tin chu a om dũa irthokin inhriat thei a ni.

8:3 'Israelhai khan thil sa an hnôl e': Hi tak 'thil sa' tihi Rengpa le an kara irngeina thuthung kha a ni. Sinao tũa Mosia le mipuihai kuanga Rengpa'n thu a khit kha, thuthung poimo tak a nia, khannisianlân, Israelhai chu kha thuthung kha an hnôl a ni. Hi thuthung hi a bing bika Mosia'n mipuihai le Pathian kara maichâma thisen intheikin namindet a ni. Mipuihaiin thuthung kha an zũa Pathiana iam an om maiin chu Pathian chonginkung tak angin saturna an idong mai hrang a ni. Khannisian, Pathian dân an insiata pathian danghai an biaka a nin chu hrem an ini hrang a ni (Deut. 4:1-2,39,40; 7:12-15; 8:19-20).

8:4 'Ki itho ni loiin anni khan rêng an siama': Israel ram kha hmun hnia irsen hnung khan hmâr tiang (Israel ram) an tia, sim tiang (Juda ram) an ti a ni. Israel ram tiang rêng toihmun irchu sikin rêng thuneina kha mi imani zatin an neia, kum sômhleihni sũngin (BC 745-732), rêng minli that an ni phâk a ni. A that tuhai na nakin a thihai kha an hong thûlhai thiaia a ni (2 Reng 15:8-30). Pathian inhriatloia hruaitu inthang chu tuanitung ngai ma.

'Millim an siama': Hi taka Israel haiin tangkaru le rângachakin millim an siamhai kha an irhmangna hrang thu ei hmu a ni. Mosia dũa millim siama biak kha khap a nia (Fesuak 20:3-6,23; Lev. 19:3-4; Deut. 5:7-9). Jehova Pathian chu Pathian hring a ni sikin a aia millim siam phal nima.

8:5 'O Samari, ni sehrâte irlim kha a hnôl e': Hi taka 'Samari' tihi 'Israel' tina leh hmunkhat a ni. Israelhai sehrâte irlim an isiam kha Pathianin a hnôl thu a itina a ni. Hmâr tianga ram kha Israel an ti a, Samari khopui kha an hmunpui (capital) tak a ni. Hi khopui hi BC 722-a khan Assuria ramin a inhnea, a lâkpai a ni. Israel rama irchon tamtak a choipaia, kha khela mi tamtak salin an hruaihai a ni. (2 Reng 17:1-23).

ata a ni hi te, kuttheithiamhai isiam kha, Pathian ni viat ma'. Millim kha a itina a ni. Israelhaiin millim an iama an ibiak kha kuttheithiamhai isiam a ni. Samari hi Israel rama khopui, sehrâtte irlim an biakna hmunpui tak a ni.

8:7 'Phâivua an songa' : Israel Pathian nam inthanghai khan Kanaan rama Baal pathian irnêng satna pathian an biak kha an nam pumpuia phâivua angin a fang suak a ni. Khannisianlân, irnêng satna Baal pathian an ibiak kha bu kung indingtir no nia, a vûi khom invûitir noni. Bu hai kha lei ât hai siankhom, ram dang mihaiin an ifâk zoi hrang a ni.

IRCHU HRANG - 19

RENGPA'N ISRAELHAI MILLIM AN BIAK SIKIN THIA-MINCHANGHAI MAH - II

Tep hrang: Hosea 8:8-14

Chângyon: 8:14

⁸Israelhai kha irlem zoiin an iom a ni: bêt, a sûnga lômna om loi angin atûn hin nam dang laia an iom a ni. ⁹Ram sakuartung inkhât tak angin Assuria rama an hong kâia, Efraima khan arditpuihai ar hloppui e. ¹⁰A ni, nam danghai irhloppui khomsian, irkhôm ki ta, rêng le hruaitu hriak an ipol ngai kha inmongtir bak ki ti. ¹¹Efraima khan maichâm a inpungtir hi an thil tho sualna sika a nia, an ta hranga suakna rêng rêng kha sualna mai mai a ni. ¹²Ki dân kha ki'zriak pe tu tuaia, khannisian thil dangin an ibe a ni. ¹³Ki ta hranga thil inhlân irbôlnahai chu hmê an inhlana, an fâk; khahai kha RENGPA'N pom mah: khanchu an pualoina an hriat maia, an sual a hrema, anni kha Aigupta rama kîr nôk an ti.

¹⁴*Israel khan a siamtu a'rngil paia, in roiinpuihai a sina; Juda khan khopui kulhai an pungtira, khannisian a khopuihaia khan mei tîr ki ta, a in roiinpuihai kâng zoi a ti.*

Thumahruai: Israelhai kha Pathianin Kanaan ram a hong lua hrang tona an khotâng nun le sakhuana tiang an irkaihruai theina hrangin thusôm a pêkhaia. Thupêk masa minlihai kha Pathian irsângzia le poimona a ni. A hnung tianga kirukhai kha khotâng mihriamin a innang hrang hai a ni. Hi thupêk sômhai kaikhomna chu Deut. 6:5 khan tarlang a nia, "*Rengpa nin Pathian chu nin milung murdi'n, nin thei dorin lungthung roi*". Pathian lungthung tak hrang kha a ni.

8:8 'Israelhai kha irlem zoiinn an iom a ni': Israelhaiin thupêk sôm Pathianin a ipêkhai angin an irhrung zoita loi a ni. Kanaan ram Jehova Pathianin a satvurna tamtak an khum ram kha an lua hnung khomin, nam danghai thodân lakin, an nam nun kha nam danghaiin an inlem (invol) zoi tak a ni.

IRCHU HRANG - 21

ISRAELHAI CHUNGA HOSEA'N HREMNA THU AN PUANG-II

Tep hrang: 9:5-9

Chângvon: 9:5

⁵ *Inkhômpui ir-up nikhua le RENGPA kût nikhuaa khan imo nin itho hrang tâk?* ⁶ Irngai roi, siatna zuang tung a ta, irdarh an ta, Aigupta khan anni kha hong irkhôm ual a ta, Memfis khan lei phûm a ti; an tangkarua thil inditomhai kha kâng irkholin bôm a ta. An puan inhai khan hloi ilhlingnei om a ti. ⁷ Raifâna nikuahai kha a zuang tunga, thuanna nikhuhai kha a zuang tung e; Israel khan kha kha inhria a ti. Ni tho'nehâina kha a tamin an roi irsâi loina an ipêtsanna kha a'rkhêl sikin, Deipu kha an vêta, irtha nei mi kha a invêt a ni. ⁸ Efraima râl enkoltu kha hi Pathian kuanga om a ni, deipu lak kha lamtuanin chângkamtu châng a oma, a Pathian ina khom roi irbuloina a om. ⁹ Gibeia khuua om lai nikhuhai ang khan a sate'n anni kha an tho'nsuala. An pualoina kha inhre mai a ta, an sualnai kha thuan a ti.

Thumahuai: Hosea hin Pathian dikzia a hmua, Israelhaiin an Pathian an imâksan thua khan a lungrîl tuang le irveiin an ruma, khannisian, Israelhai laka chu an fe inthûk sit sit a ni. Khasikin, hrem an ni hrang dân a inpuang a ni.

9:5 *'Inkhômpui ir-up nikhua le RENGPA kût nikhuaa khan imo nin itho hrang tâk?'*: Hi taka 'inkhôm-pui le kût' tihi kairêng kût nin iam a oma (Lev. 23:33-34; Num 29:12-19). Kairêng kût hi tha sarina (Succoth Tishri) tarik sômhleir-tinga ni ata sîn sari (hapta khat) sùng an hmang ngai a ni. Hi kût hi Israelhai Pathianin an ta hrangin a inkung ram an tung mana kum sômminli ramchâra irvaka an om lai kha inhriatmaina hrangin kairêng kût hi an ihmang ngai a ni (Lev. 23:33-34).

Hi kût hi Israelhai hrangin chu nikhua poimo tak a nia, aniachu, Pathian dang an biak san tak inte imo an tho ta hrang tin Hosea'n

3) Assuria reng thuneina hnuai ata irthokin sansuakin om ta an ti.

8:11 *'Efraima khan maichâm a inpungtir hi an thil tho sualna sika a nia'*: Israel deipuhaiin maichâm tamtak irbolna thil inhlan hrangin a siam a, khannisian, Rengpa'n tho roi a ti dân (Lev. 4:1; 6:7), ang takin an tho no sikin, an thil inhlanhai kha pom a ini taloi a ni.

8:12 *'Ki dân kha ki'rziak pe tu tuaia, khannisian thil dangin an ibe a ni'*: Hi taka 'ki dân' a iti hi thusôm pêk, Mosia dânhai kha a nia, hi dânhai hi an ipom theiloi a ni. Mi danghai dân angin a ibe tak a ni.

8:13 *'Ki ta hranga thil inhlan irbôlnai chu hmê an inhlana an fâka'*: Nam dang pathian Baal le Asera pathian hai kha an biaka, Jehova Pathian, Pathian tak tak kha chu an imaksan a ni. Pathianin ki ta hrangin thil inhlan irbôlnai sahai kha an fâka, a itina a ni.

'Khahai kha Rengpa'n pom mah': Pathianin irbôlna thil inhlanhai a nuam le a indit tak chu ran thisena irbôlna niloiin, lungrîl inthûk taka irbôlna kha a ni.

'Khanchu an pualoina an hriat maia': Pathian chu a mihai ngaidam ngaitu Pathian a nia, Israel nam pumpui pualoinai kha Pathianin chu an hriat mai a ni.

'Aigupta rama kir nôk an ti': Zoro lei fe taka an irchihai suaka an intâng kha a ni om thei a (Exo. 1:8-14). A inhnina chu Assuria doi hranga Aigupta changpui a izu ngên kha a ni thei.

8:14 *'Israel khan a siamtu a'rngil paia'*: Israelhaiin pathiana an irngai le an biakhai kha chongtheiloi le kuta siam kha choiirsângna thilhai an inhlankha an Pathian tak an irngilzia kha an lang a ni.

'In roiinpuihai a sina': *'In roiinpuihai an sina'* tihi Israelhaiin rêng omna hrang in an isin kha a ni. Juda khan khom khopui kulhai a'rzattira, an kul le an khopuihai kha roiinpui khomsian, Pathianin mei hong tir ata, khang an rêng inhai le kul roiinpuihai kha kâng

ISRAELHAI CHUNGA HOSEA'N HREMNA THU
AN PUANG-I

Tep hrang: 9:1-4

Chângvon: 9:4

¹O Israel, nam danghai angin raiinfân lûk lûk dôrin lôm no ro, ni Pathian kha nôti ni zuarsana, hruizôl tina a man kha nir ngai inhlua. ²Hruizol le grep sômna khurhai khan an milung inchuk no nihaia, uain thar hlosam a ti. ³RENGPA rama khan lêng no nihaia, Efraima kha Aigupta tiang kîr lik a ta, Assuria rama bu irthiang loi nek an ti. ⁴RENGPA kuang uain kha bu'n suak no nihaia, an thil irhlanhai kha a ta hrangin lômom ni ual no ni; an bai kha lusûnhai bu ang ni a ta, a nêk murdi porinche an ti; an bai kha an hringna hrang vai ni a ta, RENGPA ina hong lût no ni.

Thumahrui: Hosea'n Israelhai khan Pathian an mâksan sikin hrem an ini hrang thu a hril a ni. Pathianin a ihrem intak loi hrang dan chu hruizôla bu'rsi hai zapfâi angin a tarinlang a ni. Pathian rama khan ommi no ni haia, Aigupta tiang ikîr nôk hrang a ni. An thil inhlantai rêng rêng khan lôm ual hliak no nihai.

9:1 *'O Israel, nam danghai angin raiinfân lûk lûk dôrin lôm no ro, ni Pathian kha nôti ni zuarsana'*: Hi taka hin Israelhai kha hrem anni mânin nam danghai angin lôm loi hrang le an tho'n sualnai a hril a ni. Israel-in an Pathian chu maksan an ta, nam dang pathian kha an biak sika notizuar le a tekhin a ni. Pathian tak biak loa raifân a irlaka a iom kha Pathianin a ihremna hrang san chu a ni.

'Hruizôl tina a man kha nir ngai inhlua': Hruizol kha tâng irsâng phâivua tamna hmuna an tuk ngai a ni. Hi hmuna hin Baal pathian an biak ngaia, phâivua chung a satvurna petu angin an iam a. Bu tamtak ât hrang pêktua an iam a ni. *'A man'* tihi Kanaan mihaiin chu irnêng satna pathian an biaka, hi ang pathian an biakna hi sakhua thila insapin chu notizuar le irpolna leh khan ngaidan an nei a. An insap dâna chu an tho hin rotui takin buhai khom a tam

9:2 *'Hruizol le grep sômna khurhai khan an milung inchuk no nihaia'*: Hi taka hruizol le grep sômna khurhai tihi omzia a nei a ni. Hruizol kha bu'rsi zapfâina hmun, sual sopfâina le sual ata irletna hmun, Pathian dik taka biakna hmun a ni. Khaang dênin grep sômna khur kha a tui suakna hmun le inna hmun nisiankhom pathian danghai an biak sana, Pathian an imâksan sikin hihai hin Israelhai kha khop thei taloi hrang a ni. Jehova Pathian kha an mâksan tak sikin hoi takin om hai siankhom a hoi ti nona an inei hrang a ni.

9:3 *'Rengpa rama khan lêng no nihaia'*: Hi taka 'Rengpa ram' tihi Kanaan ram tina a ni. Rengpa'n Israelhai kuanga a ipêk ram kha a ni. Kha inkungna rama khan om sot noni haia. Mi senkhathai chu Aigupta rama irbik an ta, a dang hai chu Assuria rama hruai hai an ti.

'Bu irthiang loi nêk an ti': Israelhai kha an om dâna Pathian mit tung ta mahaia, Pathian milung khom an chuk taloi a ni. Khasikin, an om dana khan uire an ni tak sikin irthiang loi anni taka, an fâkhai khom irthiangloi a ni.

Mosia dâna thil irthiang le irthiangloi chi dang danghai (Lev. 11-18) khan hmu thei a ni. 1) Miin natna irkhel a neiin chu mi porinche a ni. 2) Mi thi ruak inthem kha irthiangloi a ni. 3) Thil fâkloi zat vok hmê, sa irthiangloihai kha a fâk inchu irthiangloi a ni.

9:4 *'Rengpa kuang uain kha bun suak no nihaia'*: Hi irchâng hi hremna thu a hril mongnan a hmang a ni. Israelhai chung a hremna chu hiang hin a la ni hrang a ni. Pathian kuanga an thil inhlantai khan Israelhai kha lôm thei taloi hrang an ni. Lusûn puma fâk le nek irhnik loi dân hrang zia kha hrilthiam

ISRAEL CHUNGA RENGPA ROIRÊL

Tep hrang: 9:15-17

Chângvon: 9:17

¹⁵ An سوالنا murdi kha Gilgal-a an tho irphuta, kha khan anni kha ki khôkmâka. An thiltho soal sika khan ki in ata inhnót suak ki ti. Annihai hi lungthung ta no ning; an hruaitu murdihai kha tehel zong an ni. ¹⁶Efraïma kha zêmin a oma, an irzung kha a châr zoia, ra insua maka. A ni, suak khomin sianlân, an sul ra inditóm tak kha that lele ki ti. ¹⁷ *Ki Pathian khan anni kha pai irhmag a ti, ama an uksak no sikin. Khanchu, nam danghai laia chaninvâin om an ti.*

Thumahrui: Israelhai chung a Rengpa roirêlna hi roirêlna dik a ini hrang a ni. A dik taka roirêl hrang a ni sikin ‘Rengpa roirêlna’ ti a ni. Israelhai kha Pathian makunga an suala, Pathian milung an ichul loi a ni. Hi roirêlna hi a dik le fel hai kha a dik ni a ta, a dikloi le soalhai kha a dikloi an ini hrang a ni.

9:15 *‘An سوالنا murdi kha Gilgal-a an tho irphuta’:* Gilgal omzia chu, *‘irhîla lung phun’* tina a ni. Josua haiin Jordan dung an irkân zoia an iriakna hmun masatak a ni. Hi hmun a hin inhri-atmaina hrangin, nam sômhleï hni haiin lung 12 an phûm a ni. Ferkân kût khom an hmangna hmun masatak kha a ni (Josua 4:20; 5:9). Zoro hnung tiang haia khom hi hmun hi Israelhai ta hrangin chu hmun poïmo tak a ni. Aniachu, Hosea zoro lai khan chu Gilgal kha sakhua insiatna hmun tak a hong ni ta (4:15). An nam pumpui chung a roirêlna hin an سوالنا murdi kha a huap sa a ni. Dikloi taka Pathian an biakna kha an lang ual tak chu a ni.

9:16 *‘Efraïma kha zêmin a oma’:* Efraïma khan a Pathian diktak kha mâksana hnuai satna pathian kha a biak sikin, a chung a Pathian kha a milung hoi loi a ni. Efraïma kha Rengpa mithmua a chuk tano sikin zêmin a om ta a ni.

‘An sul ra inditóm tak kha that lele ki ti’: Efraïma kha hnuai

9:6 *‘Irngai roi, siatna zuang tung a ta, indarh an ta, Aigupta khan anni kha hong irkhôm ual a ta, Memfis khan lei phûm a ti’:* ‘Siatna zuang tung’ tihî an lunggrîl سوالنا mani, an pathian biak a dikloihai mani kha an siatna bulpui chu a ni. Hi سوالنا hai hin Israel chu in buai ata irlet tak nei loiin an indarh zoi hrang a ni. Siatna hong hrang intansantuhai chu Aigupta tiang intan an ta, Memfis hmuna phûm an ini hrang a ni. An tangkaruhai kha kâng irkholin bôm ata, an in le loihai khom kha hloiihlhlingneiin a bôm hrang a ni. Hi anga hremna hi hremna irkhêltak a ini hrang thu a hril a ni.

‘Memfis’: Memfis hi Aigupta khopui a nia, thanmual irhming inthang tak om na hmun a ni.

9:7 *‘Thuanna nikhuahai kha a zuang tung e’:* ‘Thuanna’ tihî hremna khom ti thei a ni. Hremna nikhuahai kha a zuang tung taka, an soal man hai hmuna nikhua hrang a ni. Israelhai kha an soal hrai le an tukkullian hrai sikin deipu kha invêt an ti taka, irtha mi kha misual an ti a ni.

9:8 Deipu diktak chu a mi hai satna hrang a ngaitua pehai ngai a ni. Khaang khan an tho ngai sikin mi senkhathai chu inhrethiam mahai an hmusit ngai a ni (cf. Isai 57:3; Jer. 35:4). Mipuihai an tûksiatna hrang le an pualoinahai a’rkok hai ngai a ni. Hosea khom hin Israelhaiin Pathian an iuire khum kha a na a tia, Pathian hremna an chung a hong tung ngêt hrang thu a inpuang pe hai a ni. Hi tak hi deipu sin diktak chu a ni.

9:9 Gibe a, Rama le Beth-avon hi khopui inthumhai hi Jerusalem hmâr tianga om an ni. Gibe a hi khua soal tak a ni. Roirêltuhaiin Israel chung roi an rêl lai khan Gibe a mihaiin nupang inkhat an siatpuia an that a ni (Roirel 19:1-30). Deipu Hosea’n, “Gibe a khuaa khan a sate’n anni kha an tho’sوالنا kha arkhel a tia, Pathianin an

ISRAELHAI SUALNA LE A RAHAI

Tep hrang: 9:10-14

Chângvon: 9:10

¹⁰ *Israel kha ramchâra grep ra ang maiin ki hmua. Nin pahai kha theipui, zoro masaa a ihmin masa angin ki hmu; khannisian anni kha Peor tânga Baal chu an pana, thil inzakom taka khan an irpumpêk tâka, an irngaiinhlu tak millimhai ang dên khan an iporinche a ni.* ¹¹ Efraima lak kha, a roiinpuina kha vâ angin uangpat a ta. Nâi neihai, nâi vonghai, inrâihai om no nihai. ¹² An nâihai puihling khomhai sian pasal reng om loi hrangin insûntir ngêt ki ti. A ni, anni kha ki'rheisan tia chu, an chung kha rik ual a ti. ¹³ Tura ki ihmu ang dênin Efraima kha hmunhoi taka sian om a ti: khannisian, Efraima khan a nâihai kha thattu kuang la hruai suak a ti. ¹⁴ O RENGPA, inneitir ro; imo ni inneitir hrang? Sul nâi siat ngai le irhnu zûrhai kha inneitir roh.

Thumahrui: Hosea hril angin Israelhai kha ramchâra grep rahai ang an ni a. Khan an pahai kha, theipui zoro hmasaa ra angin a hmu a, khannisian, Baal an ibiakna Peor tâng kha an hong tung inchu inzak om takin a om ta a ni.

9:10 'Grep ra ang maiin ki hmua': Grep irhuan kha Israelhai kha an ni. Hi taka hin Judahai huamsa'n Pathian nam inthanghai pumpui khom a ni thei a ni. Hosea'n Israelhai kha an inpâk haia, an pâk danhai chu ramchâra grep rahai angin a hmu thu le theichang kha a ra masa hmin angin a hril a ni. Kha zoiin Peor tânga Baal hmun kha an pana, saloi tak le porinche takin an om a ni.

Israelhai kha Kanaan ram an lût man khom khan Peor-a Baal kha an biak a ni. An sualzia kha Moab nupanghai le an irpola, kha hnungin nupanghai khan Peor-a Baal an biakna hmuna fial haiin an pathianhai kha chubai an in mûktirhai a ni. Israelhaiin Peor-a Baal kha pathiana an pom tak a ni (Num 25:1-5).

9:11 'Efraima lak kha, a roiinpuina kha vâ angin uangpat a ta':

Efraima kha Hebrai chongin 'ra nuam' tina a nia, khasikin, Efraima kha grep hrui ra nuam tak angin a ihrilhai a ni. Efraima namhai kha an tama, irchongna tianga satvurna khom an idong intam sabak a ni. Hi anga nam roiinpui le thilthothei nihai siankhom an ihong hrât taloi hrang a ni. Nam roiinpui tak kha a irchongna hai le ile vate angin uang irhmang pat a ti.

'Nâi neihai, nâi vonghai, inrâihai om no nihai': Kanaan mihai pathian irnêng insatirtu kha Israel mihaiin an biak sikin an dongmahaiin nâi vong thei ta no nihai. Pathian hring an mâksan kha an nam pumpui ta hrangin sualna liantak Pathian ninginmurna irkhêltak kha an chung a chum tak a ni.

9:12 'An nâihai puihling khomhai sian': Israelhaiin Pathian thu zôm mahaiia, suala an tûk zoia, an nâihai chômin puiinhlingtir hai siankhom, inkhat khom dam insot no nihai. Nâihai chung a nu le pahaiin an la isûn hrang a ni. Pathianin Israelhai kha a'rheisanhai tika chu an chung a irik hrang a ni.

9:13 'Tura ki ihmu ang dênin Efraima kha hmunhoi taka sian om a ti': Hi irchâng hi senkhat irleta chu, "Efraima kha Tura ram hoitaka a om angin ki hmua" ti a ni. Hi taka hin Israelhai kha a phuta Pathian ta hranga indit omtak ni dan a hrilna a ni.

9:14 'Imo ni inneitir hai hrang?': Irchâng 14na hi deipu Hosea, Israelhai sualna sika khêksuakna thu a ni. O Rengpa anni hrangin imo ni itho pehai hrang? Imo ni inneitirhai hrang tak? Sula an nâihai insiathai inlân an irhnutuihai in kâng ro tiin Pathian kuanga a khêksuak a ni. Nâihai nei nêkin chu nâi neilo a sa uala,

hril suaka, a'rkokna om viat loiin milakin khomâk an irsâma, Khasikin, irnêng tukirletzoia sûlhring tûrneihai a imong angin roirêlna kha a ipung hrang a ni"tin inhriat thei ual ei ti. Tûkhom ir-iam zoi ta mahaia, suminpârna hmun haia khom ir-iam zoi ta mahai a ni. Thu chanlamboiin an hringnun hai an hmang taka, roirêltuhai le rêng hai khom a dik le felhai kha dikloi le felloi tak an inchantir hai taka, a dikloi tak kha a dik an inchantir ngai a ni. Irkôkna om viat loiin roirêlna hmun haia khan roihai an insatta, thuthung detloihai siamin irngeina mumal neiloiin an om tak a ni.

Hloisûl turneihai hi loineituhai le thotuhaiin chu ichi om tak a nia. Chuaninfâi hnung khoma a hong incher suak nôk ngaia, mana nêk khomin a ipung ual ngai a ni. Khaang dênin roirêlna hmuna khom roirêltuhaiin an roirêlhai dik tak le sataka an insat a nanga, anino'nchu a hong incher suak nôk ngaia, mana thubuai nêk khomin a lian ual ngai a ni. Israel roirêltuhai Pathian changpuina boia roirêltuhai roirêl a dikloizia a hrilna a ni.

satvurna sabeiin hnuai satna pathian biak siankhom ite arfena om no ni. Ra lei insuhai siankhom a rahai kha fâk hrang le a ra hmu hrang a iom loi hrang a ni. Pathian hring kuta ata tâk hi thil ichi om tak a ni.

9:17 'Ki Pathian khan anni kha pai irhmang a ti': Israel kha Pathian roirêlna hmabaka an iom a ni. Pathian kha mi murdi chung a roirêltu hrang a ni. Israel chung a khom roi a rêl ngêt hrang a ni. Roirêlna toihmunna a toi tika khan Israel kha a ih nol hrang a ni.

'Nam danghai laia chaninvâiin om an ti': Hi taka nam danghai a iti hi Israel doitu hai le ralhai ni a ti. Israelhai kha an ralhai kara la

DEIPU'N ISRAELHAI THURCHIAN SÎR - I

Tep hrang: 10:1-4

Chângvon: 10:2

¹ Israel chu grep hrui hong irdôn satak, ra nuam tak ang a nia; a ra a itam ang dênin a maichâmhai an pungtira; a ram satzia ang dênin lung incher (Millim) phun satak tak a siama. ² *A sângril kha irsentirin a oma, atûn chu thiamloi changin om ta an ti. An maichâmhai kha RENGPA'N zêm insim a ta, an lung incher phunhai kha insiat a ti.* ³ “Reng taktak chu nei mak me, RENGPA chu chi mak mea; kha rêng khan imo a ni itho pe thei hrang?” tiin, atûn hin chu hril ngêt ta an ti. ⁴ Thuthung an siamna tianga khan milaka khomâksâmin thu chanlamboi an hrila; khasikin, irnêng tukirletna (kodâl) sûlhring tûr nei a imong angin, roirêlna a ipung a ni.

Thumahrui: Pathian inhre nuam loi nam Israelhai chung a roirêlna hnungkhôn kha a tung taka. An rêng inhnung tak Hoshea irhming kha ‘Jehova’ n a sandam’ ti a ni a, a’ rhming hi hoi tak ni khomsian saninzoktu hrangin chu a ruk phak loi a ni. Hi taka ei irchu hrang hin Israelhai tûksiatna san tak kha Pathian an huang sika le an roirêlna milakin an rêl sika a ni.

10:1 *‘Israel chu grep hrui hong irdôn satak, ra nuam tak ang a nia’*: Grep chu irchongna entirna a ni. Thuthung Luia (1Reng 4:25) a khan “Solomona dam sâng chu Judahai le Israelhai ata Beersena dênin lungngam takin mâni grep irhuan le theipui bila an om thei a ni”. Jisua Krista khomin grep râng diktak a ni dan a hril a ni (Joh. 15:1).

‘A ra a itam ang dênin a maichâmhai an pungtira’: Israelhai chung a Pathianin thil tamtakin sat a vur inpung dôr kha annin Baal pathian tiang an thilinhlan hai an inpung intama. Khaang khan maichâmhai khom a hong pung thiai a ni.

‘A ram satzia ang dênin lung incher (millim) phun satak tak a siama’: Israel ram kha neinungna’ n a pung le an pathian khom

kha a’ rlim kha a changkâng tir tira. Baal millim kha thing le lungin an siam ngai a. Khaanga millim lunga kertuhai khan a ram irchong dan ang dênin lung millim an siam hai khom kha a siam changkâng ual ngai a ni. Khannisian, millim biak rêng rêng kha Pathianin phal maka, a khap khak a ni (Deut. 16:21,22).

10:2 *‘A sângril kha irsentirin a oma’*: Tasânin rua phalirbop arsentir ngai ang khan Israelhai khomin an sakhua nun kha an irsentir a ni (Jehova Pathian le Baal pathian).

‘An maichâmhai kha Rengpa’ n zêm insim a ta, an lung incher phunhai kha insiat a ti’: Hi thu hi (Deut. 7:5) khan hmu thei a nia, “Khasikin, an maichâmhai kha insiatpai pehai zit unglân, an Aseri irlim thing phunhai kha irkit unglân, an thin millimhai kha hâl zit roi” ti a ni. Rengpa’ n an tho’ nsualna murdi sika khan roirêlin phuba a la lâk hrang a ni.

10:3 *‘Reng taktak chu nei mak me, RENGPA chu chi mak mea; kha rêng khan imo a ni itho pe thei hrang?’*: Hi taka hin Hosea’ n rênghai thupui lâkin thu an sîr a ni. Israelhaiin Pathian chitna chang an inhriat no sikin an ta hrangin Pathianin rêng roirêltu sa a ipêkhai loi a ni.

Israelhaiin rêng an inei loi hrang zoro kha la hong tung a ti, BC. 722 a khan Assuria rêngin Samari khopui kha a doia an hne tak a ni. Kha nia khan an rama sabeina rêng rêng a om loizia le an rêng khan ite an ithothei loizia le a isan theihai loizia kha inhre suak an ti. Israel rama khan rêng toihmun lua hrangin thil inruk tam tak thon renghai khan roi an rêla. Roireltuhai lekhabua khan reng a boiin a ramin intak a tungna san inkhat hmun a oma (Roirel 17:1).

Assuria haiin hmâr tiang rêng ram Israel kha BC. 722 khan insiatin an ram kha a hek taka. Sim tiang rêng ram Juda kha Babulonin an hne a, Reng Hezekia le hruaitu poimo tak takhai kha sala an hrui haia, an ram a hek tak a ni. Pathian chi loi rêng an nei rikipin buaina intakna a pal a ni.

10:4 *‘Thuthung an siamna tianga khan milaka khomâksâmin thu chanlamboi an hrila; khasikin, irnêng tukirletna (kodâl) sûlhring tûr nei a imong angin, roirêlna a ipung a ni’*: Hi irchâng hi hi ang hin inlet inlan, “Thu chanlamboi a

ISRAELHAI CHUNGA RENGPA'N ROI A IRÊL
HRANG AN PUANG

Tep hrang: 10:9-15
Chângvon: 10:12-13

⁹O Israel, Gibea nikhua ata kha ni isual a ni: khataka khan nin la sunzoma; tho'nsualna nâihai chung a doina khan Gibea ngêta khan nang a irzûl phâk loi hrang mo? ¹⁰Ki nuam tika chu anni kha hrem ki ta; khan, an tho'nsualna irthuahni sika hrem an ni tika chu an chung a mipuihai kha pungkôm an ti. ¹¹Khan, Efraima kha sehrât irla irchutir tâk, bu chîl irzuk tâk a nia; khannisian keima ngêtin a ring enhoi taka khan ringkol irbuntir ta ki ta, Efraima chung a mi inchuangtir ki ta, Juda khom khan irnêng choiirtlet a ta, Jakoba khan a'rnêng tanghai kha indartir zit a ti. ¹²*Mâni ta hrangin felna tû unglân, lungkhamna ât roi; nin irnêng hoihai choiirtlet unglân, RENGPA zong zoro a nia, a hong a satvurna nangni a vur mâka chu.* ¹³*Khannisian sualna nin tua, tho'nsualna nin âta; nin milak ra nin idong a ni.* ¹⁴Khasika khan ni mihai laia buai mur murna hong suak a ta, Salmona khan irdoi nikhuaa Beth-arbel a insiattir ang khan, ni kul murdihai kha insiat ni a ta; nu chu a nâihai le pai inthekin an iom a ni. ¹⁵Nangni Bethel mihaio, nin sual irkhêl tak sikin kha thil kha nin chung a zuang tung hrang a ni. Israel rêng khom kôlirsal mân thi a ti.

Thumahrui: Hi taka hin Israelhai kha sual mai hai siankhom, Pathianin a lungkhamhaizia, an sual ata irlet hai sian, hring nôkhai sian tiin tâng a insampui a ni. Hosea hin lungkhamna hnûkin irnem takin a in themhai a ni.

10:9 'O Israel, Gibea nikhua ata kha ni isual a ni': Gibea omzia kha 'tâng' tina a ni. Gibea irhming hi hmun minli lai a oma: 1) Juda tâng rama khua inkhat, Bethlehem sim tiang a om a ni. 2) Benjamin rama khua inkhat a ni (Roirêl 19:14). 3) Efraima rama khua inkhat a ni (Josua 24:33). 4) Kiriath-Jearim hmuna thuthung

DEIPU'N ISRAELHAI THURCHI AN SÎR - II

Tep hrang: 10:5-8
Chângvon: 10:8

⁵Samari rama lêng hai kha Bethaven sehrâtte sika khan chardongin om an ta. Ama ata a irhmang tâk angin khataka mihai kha an chardong a ta, khataka ochaihai a roiinpuina chung a la lôm ngaihai khom. ⁶Ama ngêt khom kha inlaltak Jareba kuanga pêk hrangin Assuria rama rotpui ni a ti. Efraima khan inzakna hmu a ta, Israel khan ama thu'nkung ngêt kha inzakpui a ti. ⁷Samari ram lak kha, tui chung a thing ôn a itân and dênin an rêng kha inboipai a nia. ⁸Israel sualna Aven hmun irsânghai khom kha insiat ni a ta. An maichâmhai khan sùl le hloi ihlingnei hong mông a ta; tâng kuanga khan, nir khû roh, ti an ti, mual kuanga khan, ni del roh ti an ti.

Thumahrui: Hi taka hin Israelhai pathian an inthang le an sakei irngatna kha inboia a om hrang thu a hril a ni. Israelhaiin Beth-aven hmuna millim pathian (sehrâtte) an ibiak ngai kha ram roirêlnahai a hong irthul tika chu insiatpaiin a iom hrang thu ei irchu hrang a ni.

10:5 'Samari rama lêng hai kha Bethaven sehrâtte sika khan chardongin om an ta. Ama ata a irhmang tâk angin khataka mihai kha an chardong a ta, khataka ochaihai a roiinpuina chung a la lôm ngaihai khom': Hi irchâng hi ei inhriatthei ual na hrangin hi ang hin inlet inlân, "Samari rama lêng hai kha Beth-avena sehrâtte sika khan an chardongin an inthingpuia, An kuanga ata a a'rh mang tak sikin, a biaktu hai khan an lungdûkpuia, millim ochaihai a roiinpuina chung a lei lôm ngai khom khan an icha tak a ni". 'Samari' omzia chu 'thirna tâng' tina a ni. Israel rama khopui a ni. Israel rêng Omria'n Tirza khuaa kum ruk an lal hnunga Semera kuang ata Samari tâng kha tanka talent hnin a'rchoka, tânga khan khua a siama, a khua siam irhming chu tâng neitupa Semera choia Samari choia phua a ni (1 Reng 16:24). 'Beth-aven' kha 'mi

Benjamin namhai muala khua inkhat a ni.

Reng Omria'n Baal pathian biakna hmun kha a siam a ni. Sehrätte irlim biakna kha an sunzom maia, kha pathian sehrätte an biak sikin an chi a, an chardongna thu a hril a ni. Samari rama omhai le lêng hai khan baal pathian kha an biak a ni.

'A biaktu hai khan an lungdûkpuia': Millim biaktuhai khan an lungindûkpuia, asan chu Pathian dik an hong zonga, khannisian an ochaihai khan hmu loiin an iduapui tak a ni.

'Millim ochaihai a roiinpuina chung a lei lôm ngai khom khan an icha tak a ni': Karmel tânga Baal deipuhai le Eliza rualirsiatna an nei lai khan Baal deipuhai kha an duai tak a ni. Khaanga an duai tak sikin Baal deipuhai lei thohtuhai kha an ichap tak a ni.

10:6 'Ama ngêt khom kha inlaltak Jareba kuanga pêk hrangin Assuria rama rotpui ni a ti': *Inlaltak Jareba* 'tihi Assuria rêng hai laia inkhat irhming a ni. Samari khopui kha BC. 722a khan Assuria rêngin an hong doia, an lâk tak ani . Assuria rêng khan Israel mi tamtak kha a rama siahai hrangin a hruai hai tak a ni.

'Efraima khan inzakna hmu a ta': Kanaan ram an hong lua lai khan nam lei omhai kha inhnnot suak ving mahaia. Efraima khan Jehova Pathian kha mâksananin nam dang pathian kha an pathian a bea, an iam tak a ni. Israel ram kha a hong siat ni tena chu Efraima kha a la inzak hrang a ni.

'Israel khan ama thu'nkung ngêt kha inzakpui a ti': *Thu'nkung* 'tihi millim pathian biak hranga an thu'nkung kha a ni. Pathin hring iam loa, chongtheilo le millim siamfôm biak loi hrang a biak sikin a thu'nkung kha a la inzakpui hrang a ni.

10:7 'Samari ram lak kha, tui chung a thing ôn a itân and dênin an rêng kha inboipai a nia': Tui chung a thing ôn a taka inhlânin a itân angin Israelhài kha an sual sikin ram dang danghaia, intângin an iom hrang thu a hrilna a ni. Israelhài rêng khom kha a thil tho a dikno sikin tui itân angin a la irhmang hrang a ni. A ram roirêlna khom kha a la iboipai hrang a ni.

10:8 'Israel sualna Aven hmun irsâng hai khom kha insiat ni a ta': Aven hmun irsâng kha Kanaan mihai pathian biakna hmun a ni. Baal pathian biakna kha hmun irsâng taka an siam ngai a ni.

hai hi Pathianin a la insiat pai pehai hrang a ni.

'An maichâm hai khan sùl le hloi ihlingnei hong mông a ta': An maichâm siamna hmun haia khan sùl le hloi ihlingnei ihong mông hrang a ni. Chi le inthingin om an ta, tâng hai kuanga khan nir khû ro la ti an ta, mualhai kunga khan ni del roh an la iti hrang a ni (Thup 6:16, Luka 23:30). Pathianin roi a rêl nîa a'rkhêl

siankhom, a kuang tiang kir nekin millim siam chop ‘baal’ an biak a ni.

11:3 Nu le pa’n nâi chu indot takin an choma an enkolhaia, kal choi dân an irchutir angin, Efraim chu Rengpa’n a bâna chelin kal choi dân a irchutir a ni. Mosia le deipuhai le ochaihai hmangin Israel chu Rengpa’n a thuhai a’rchutirhaia, hringna lampuia a hruaihai a, khang taka a tho khomin Rengpa chu an la irheisan ngai a ni.

11:4 Rengpa’n Israelhai chu ‘lungkhamna hruiin’ a kaihai a. An ta hrang khan an irkama kolhai hlikpaitu ang kha a ni. Sehrât ringa hrui ithunga om khom hlikpaiin a omin chu zalen takin fâk a zong thei ngai angin, kum sôm minli lai ramchâra an irvak irhmang khan Rengpa’n a chômhaia a ienkolhai ngai a ni.

11:5 *Khannisian, an irlet nuam no sikin*: Rengpa tiang an kir nuam no sikin Aigupta rama ringkol riktak an irbun ang khan Assuria reng roiinhrôm tak hnuai an iom hrang a ni (Lev. 8:13; 9:3; 26:13).

11:6 *‘Khopuihaia khan khandai irlektir a ta’* a ti hin irdoina irkhêl tak an itong hrang thu a itarlang a ni. Assuriahai khandai khan khopui sênga om mi tam tak chu sat thathai hrang a ni. Khopuia kulhai khom khan an râlhai kut ata hrung le khap thei ual no ni haia.

‘Anni thu lei irdon sik ngêtin’ ti omzia chu Aigupta reng Soa khan reng Hoshea kha changpui hrangin chong an kung sikin Assuria reng Salmanesera kuang kum tina khâzana a ipêk ngai kha pe ta loin a oma. Kha sika khan, Assuria reng Salmanesera khan Israel

(2 Sam 6:3-4).

Gibea khua mihai sualna sika khan Israel nam sômhleikhathai le Benjamin nam kara irdoina an suaka, Benjamin namhai kha nam sômhleikhat haiin an doihai, an inhek inramhai vang a ni. Khang khan atûna Pathian roirêlna hranga hin chu ram danghaiin Israel ram kha an ihuipai tit hrang a ni.

‘Gibea ngêta khan nang a irzûl phâk loi hrang mo?’: Gibea kha soal thona hmun a ni a, an irlet non chu Pathian ninginmurna kha a ihuam phâkhai hrang a ni.

10:10 *‘Ki nuam tika chu anni kha hrem ki ta’*: Misualhai chung a roirêlna kha Pathian thu a ini hrang a ni. A thu fe dân siam danglam viat inlân sa ti, “Ki nuam tika chu lampui danga fe irhmanghai kha hrem ki ti’ ti tiang panga a irkok a ni.

‘An tho’nsualna irthuahni sika hrem an ni’: Hi taka ‘tho’nsualna irthuahni’ tihi Pathian biak nêkin -Millim pathian an biaka. Pathiana irngat nêkin ram danghai chung a irngatin, irzomna an nei puhaia. Annihai bei hrangin nam danghai inthural an ti.

10:11 *‘Efraima kha sehrât irla irchutir tâk, bu chîl irzuk tâk a nia’*: Israel rama chu a kar changa sehrât irlahai kha bu chîlna hrangin an hmang ngai a. Efraima kha sehrât irla leh a tekkin a ni. Sehrâthaiin bu mûthai kha pal irzuat an ta, buhûm bumûta kopai kha a ichil hrang a ni. Sehrât chu bu a chîl ngaia, a’ngam sêngin buvûi fâk hrangin phal a ni (Deut. 25:4). Khannisian, Israelhai chu an sualna sikin khang a irngam misiah sintho kha an inei loi hrang a ni. Asana intaknahai tuangin hnuai irletna sin an itho hrang a ni. Efraima kha bu chîl nuam tak, Sehrât irla irchutirsai tak angin, a ringa enhoi tak ringkol a irbuntir a ta, a chung a mi irchuangtir a ta, Juda kha irnêng choiirlet a ta, Jakoba’n irnêng tanghai kha irnôitir a ti. Hihai hi Pathian hremna roirêlna ving ni a ti.

10:12 *‘Mâni ta hrangin felna tû unglân, lungkhamna chuuaingailoi kha ât roi’*: Hi irchâng hi Pathianin Israelhai an sualna ata irletna hranga ngênna a ni. An tho hranga a ihrilhai chu - an fâk le nêk zongna khan diktakin thohai sian, lungkhamna nin idong hrang a ni. An ram hoihai kha choiirlethai sianlân, Rengpa kha

a vurhai hrang a ni.

Israelhaiin Pathian nâi an inina an irnghil zoi taka. Pathian an inhriatloi kha an ifelloina chu a ni. Pathian inhriatna an hong nei tena chu felna hong nei an ta, kha khan lungkhamna chuaingailoi kha an inei hrang a ni. Kha kha an nei tena chu ram khomin ra insua ata, satvurna thar an inei theina hrang tak chu a ni.

10:13 *‘Khannisian سوالنا نين تـوا، tho’nsوالنا نين اـتا، نين ميلاك را نين idong a ni’*: Hi taka hin an سوالzia a ihril pehai a ni. سوالنا an tua, an اـتا، a ra saloi an ifâk a ni.

10:14 *‘Khasika khan ni mihai laia buai mur murna hong suak a ta, Salmona khan irdoi nikhuua Beth-arbel a insiattir ang khan’*: Salmona chu Hura nâipasal a ni a, Bethlehem indingtu a ni (1 Thurchi 2:51). A’rhming omzia chu inhriat nimaka, Beth-arbel khopui insiattu a ni. ‘Beth-arbel’ omzia chu ‘Pathian roirêlna in’ tina a ni. Salmona khua insiathai laia hril sa ngai a ni (10:14).

‘Ni kul murdihai kha insiat ni a ta’: Pathian an ibiakna kulhai kha insiat a ini hrang a ni. Hi anga insiat a ni tena chu nu le nâihai kha lungdûkin an iom hrang a ni.

10:15 *‘Nangni Bethel mihaio, nin sual irkhêl tak sikin kha thil kha nin chungga zuang tung hrang a ni’*: ‘Bethel’ omzia chu ‘Pathian in’ tina a ni. Benjamin hai khopui a ni (Thup 21:19). Abraham om hmun a ikhuarna a ni (Gen. 12:7,8). Abrahamin Pathian a biakna hmun a ni (Gen. 13:3,4). Jakoba’n leilaka a kaina hmun a ni (Gen. 28:10-19).

Pathian in kha Pathian dik biakna inin hmang ta loiin, sual le milak thona hmuna an ihmang ta a ni. Pathian a milung chuk ta maka, Israel kha Pathianin a ihrem hrang a ni. Hi ang hin Pathianin Israelhai kuanga a hril pehai a ni, “Nangni Bethela omhai nin sualna a’rkhêl ta hrai sikin khaang tak khan nin chungga a hong tung hrang a ni. Zîngtiang irdoina an hong phut tena chu Israelhai rêng kha nin irnghilpai hrang a ni”, tin an sual sika roirêlna om hrang

IRCHU HRANG - 27

PATHIANIN A MI TEHEL ZONGHAI LUNG A THUNGHAI - I

Tep hrang: Hosea 11:1-6

Chângvon: 11:1

¹ *Israel nam kha a nâiinpang lai ata lung ki thunga, Aigupta ram ata ki nâipa hrangin ki ikoisuak a ni.* ² *Ki koi lia an ni hla liaa, Baalhai kuang an irbôl uala, Millim siam chopai kuang mirimhoi an ihâl a ni.* ³ *Keima rêkin chu Efraima kha ki kuta kalchôi dân ki’rchûtira, anni kha ki inthotir a nih ti rêk chu inhre mahai.* ⁴ *Mihriam hruihruai, lungkhamna hruihai khan anni kha ki kaia; an ta hrang khan an irkama kol inhlitirtuhai ang kha ki nia, indot takin an makunga fâk hrang ki dônhaia.* ⁵ *Khannisian an irlet nuam no sikin, Aigupta ram tîr nôk ki ti, Assuria kha an rêng ni a ti.* ⁶ *A khopuihai khan khandai irlektir a ta, a kulhai kha ar hmangtira, inboipai a ta, anni thu lei irdon sik ngêtin.*

Thumahrui: Avuana ei irchu hrang chu Pathian lungrîl le mizia a iphor suakna thu, Bible-a irziak dang danga inlang kher loi a ni. Hi taka hin Pathian chu Israelhai pa lungthungtak nei mi, Aigupta rama sal an intang laia koi suaktu, a nin tarlang a ni. Kha lai khan Israel kha nâite irnoi changpuitu boi, ram le nam thar Aigupta ram hrât tak irêngpuiin, ramchâra bu le an fa hrang boiin an om a ni. Pathianin an kuta chelin kalchoi dân a irchu tirhai a ni. Pathian lungthungna khan indinin a isui ôihai a ni. Khan, hi taka hin ei ingaitua hrang chu- 1) Jehova Pathian anga lungthungtu le Israelhai a dong dân theiloina (irchâng 1-4) le hremna (5-6).

11:1 *‘Ki nâipa’*: Pathian le Israelhai irzomna kha chi dang dangin hril a ni ngaia. Hi taka hin pa le nâipa irzomna angin Rengpa le Israelhai irzomna chu ei hmu thei, “Rengpa’n, Israel hi ni nâipa, ki nâi lutir a ni” a ti (Exo. 4:22).

11:2 Hi taka hin Israelhai سوالنا le Rengpa chungga an tehel an zongna thu a hril non nôk a ni. Rengpa’n Deipu hmangin koi

hi hi sùminparna hranga ni maka, rual le chim le lampui fena arhong pe theina hranga a ni.

Hi sorkâr inhni hai hi a hro kual a an milung an chuk non chu a tumo khok hin an idoi hranga a ichi sika a ni. Hi ang hin changpuitu hrang zongin hi ram inhnihai hi hrohai khomsian, a changpui thei hrang Rengpa a rotsan sikin tûkhomin an sansuak theino nihaia, a la tûk siat hrang a ni.

12:2 Juda kha a phut tiang khan chu Rengpaa khan iam a oma. Khannisianlan, zoro fe zela, sualna a tûk sikin hremna a la tuang sah hrang a ni.

12:3 Jakoba irhming omzia chu ‘huangtu’ tina a ni. Esau le Jakoba an zuang khan Jakoba kha a nu phing ata suak inhnung khomsian a kutin Esua ke artui chu a chel mai a ni (Gen. 25:26). Jakoba khan Esua chu a nâilutir tak nina kha a lakpaia. Jakoba chu mi huangtu a ni sikin huangin a la iom hrang a nia, a thiltho ra chu a la ât hrang a ni (Gen. 27:36).

12:4 ‘*Vântîrtôn a beia, an hnê tâka ...*’: Jakoba’n mi inkhat Jabbok hmuna khan arbuanpuia, a mi irbuanpui kha Pathian a nia, hi taka hin vântîrtôn leh insîr kop a ni. A mi irbuanpui chu an hnea, satvurna roiinpuitak a dong ta a ni (Gen. 32:22-31). Khan, Bethel hmuna khan Pathian a hmua. Bethel hi Jerusalem rengata hmâr tiang km. 16-a irhla om a nia, a phut taka Bethel irhming chu Luz a ni (Gen. 28:19; 35:16). Bethel hi Israel hai ta hrangin hmun irthiang, Pathian an ibiakna hmun le irbôlna an irhlanna hmun a ni.

12:5 ‘*Rengpa ngei, sepaihai Pathian kha ...*’ Hi taka hin Rengpa chu sepaihai Pathian a ni lam a hrila, hi hi tiang lai Jakoba irchihai lei inhriat dân khom nin an langa.

12:6 Israel chu a Rengpa tiang irhei ata, lungkhamna le roirêlnahai a la hmang hrang thu le Pathiana a irngat mai hrang

IRCHU HRANG - 28

PATHIANIN A MI TEHEL ZONGHAI LUNG A THUNG - II

Tep hrang: Hosea 11:7-12

Chângvon: 11:11

⁷Ki mihai khan nir heisan an tum maia, an ringkol riktak sikin, anchungtaka insam an ta, khannisian tûte’n indom irsâng pe no nihai. ⁸O Efraima itin mo nang ki inthapai thei hrang? O Israel, itin mo nang ki intha thei hrang? Itin mo Adma angin nang ki isiam thei hrang? Itin mi Zeboiim angin nang ki inomtir thei hrang? Ki sûnga ki milung a’rleta! ki lungkhamnahai kha a sêm irvâm lik tâka? ⁹Ki ningmurna irkhêltak kha sua no ninga, Efraima kha irhmangtir tum nôk ta no ning. Keima chu mihriam ni loiin, Pathian ki nia, Nangmaa om mi irthiang kha, khopui kha hong lût khum no ning. ¹⁰RENGPA kha zui an ta, kâmkeibaknei anga inrûm hrang chu a ni, inrûm ngêt a ta, nitâk tianga irthokin a nâihai chu keima tiang inrang takin hong an ti. ¹¹*Aigupta irthokin chongzong angin, Assuria irthok khan vasu angin mitha zâp lop lopin hong an ti: khan, an in lum inluatir ki ta, ti hi RENGPA thusuak a ni.* ¹²Efraima khan milak thu’n a nir hual vêla, Israel sûnghai khan huangna’n; Juda khomin Pathian tiang ngaisak maka, mi irthiang chung a khan iam a iom loi a ni.

Thumahrui: Lungkham diktak chu Pathiana irthoka suak a nia, Pathianin mihriamhai a lunginkhamna kha an irphu le an irchuk sika ni maka, Pathianin a lungkhamhai hranga a inthanghai an ni sika a ni (Deut. 7:7,8). Pathianin misualhai a ngaidam nuama, kha ngaidamna khom kha irphu sika niloiiin a lunginkham sika a ni. Mihriam tho hrang tak chu Pathian lunginkham nôk kha a ni. An lunginkham entirna chu a makunga irpêklûta a thuzôm kha a ni (Deut. 6:5).

11.7 Deipu khan Rengpa kuanga kîr nôk hrangin voi iza a hrilhai khomin an beng chu a sêt khak a. An kîr nôk khoma, ‘Anchungtak kuang ni loiin’ (7:16) tia ei hmu ang khan Rengpa tiang an kîr nuam ual loi a ni. Kha sika khan, ringkol riktak an irbun kha

khaipai ual no nia, tûte khoma an indom irsâng ual loi hrang a ni.

11:8 *‘O Efraima itin mo nang ki inthapai thei hrang? O Israel, itin mo nang ki intha thei hrang?’* : Rengpa’n a nam inthang Israelhai chu kumkhuaa intha hrangin chu nuam hliak maka, a lungkhamna hrui khan a chelhai maia, a kuang tianga an ikîr nôk hrang zoro chu asan a lei nghakhmo a ni.

‘Adma angin ... Zeboiim angin’ : Sodom le Gomorah khopuihai kôvela khopui om an nia, hi kho hnihai khom hi insiat anni sah (Deut. 29:23: Gen. 14:2,8). Rengpa’n Israel chu asan lung a thung sikin, khaang taka an ihek hrang chu phal maka. Voi iza maksanin Rengpa milung chu irletin om siankhom, a lungthungna khan sêm irvâmtir ngai a ti.

11:9 *‘Ki ninginmurna irkhêltak kha sua no ninga’* : Pathian chu mihriam ni maka, Israel rêk chu mihriam, iamom zoi loi a ni. Israel hin irchuk no viat siankhom, Rengpa’n chu lung a thunga, a kutin a chel khak a ni. Anni chung a lungthungna chu ite’n son thei loi a ni.

‘Khopui kha hong lût khum no ning’ tihi Judahai thurchi insîr dân a ni. Talmud-a khan Pathian ihril angin hi ang hin insîr a ni, “Hi irnêng Jerusalem hi ki indin thar nôk maka chu irvân Jerusalem khi lût no ning,” tin.

11:10 Hi taka hin Rengpa chu kâmkeibaknei leh in têk a ni. Kâmkeibaknei chu a nâitehai koiin a inrûm ngai ang khan, Pathianin a mihai chu hmun dang danga irthokin a koikîr hai nôk hrang a ni.

11:11-12 *‘Chongzong ... Vasu:* Chongzong le vasu hai hi Israel hril nan hmang a ni ngaia. Aigupta le Assuria ram rengata an hong kir nôk hrang a ni. Vasuhai hi an mitha zâp lop lopin vuang pathai siankhom, an in tiang an hong kir nok angin Israel le Efraim khomin Rengpa lei rotsanhai siankhom, a kuang tiang an hong kîr nôk hrang a ni.

Tîrtôn Paula’n, “Pathian lungthungtu, ama inkung anga a

IRCHU HRANG - 29

ISRAEL LE JUDA THIAMLOI AN CHANGHAI

Tep hrang: Hosea 12:1-6

Chângvon: 12:6

¹ Efraima khan phâivua a iama, nisua phâivua khan a zui ngaia; milak thu le irsen indarna thu an pungtir sit sita, Assuria leh thu an inkunga, Aigupta tiang khan hriak a pêl lûta. ² RENGPA khan Juda chung a khom hnôlna hrang a nei saa, Jakoba chu a omdân zia ang dênin hrem a ti; a thiltho ang zia dênin thuanin. ³ Sula khom khan a urêngpa kha a ke ârtui a hong chela, a hong puihling khan Pathian kha a beia. ⁴ A ni, vântîrtôn a beia, an hnê tâka; a chapa, ditsakna a ngêna; Bethel hmuna khan ama a hmu tâka, kha khan ki kuang thu an sîra. ⁵ RENGPA ngei, sipaihai Pathian kha, RENGPA ti kha a irsinsia a ni. ⁶ *Khanchu, nangin chu ni Pathian tiang irheiiin lân, lungkhamna le roirêlna hmangin lân, ni Pathian a khan irngat mai roh.*

Thumahrui: Israelhai chu iam hrang diktak Rengpa chu iam loiin nam dang millim pathian kuanga an irbôla, Rengpa chu an irheisan a ni. Deipuhaiin an idoi tak, dikloina lian uala inlang hai chu a) millim biakhai, b) ram roirêlna dikloi le fel loihai, c) sepaihai hrâtnaa irngathai kha anni. Hosea hi Israel rama deipu sintho ni khomsian, Juda ram la hong siat zel hrang khom an puang sah a ni.

12:1 *‘Phâivua a iama’* Efraim chu phâivua ang mai mai kha a nia, a kara Assuria tiang arheia, a kara Aigupta tiang arsona. Kha ang khan a satna hrang a ni tia a inhriat ramhai chu a fang kual vel a ni.

‘Nisua phâivua’ tihi phâivua lum le rote hmer a tâk zoro, an suangrua le neinun dang dang a insiat ngai a ni sikin ichi om tak a ni. Efraim khan phâivua a iam sikin a ingirdet theiloi a ni. Ram dang le roi an irlâkna chu irdin takin a fepui ngaia, a tho’nsual a nin chu tûkpui a ta, a sin irfuka a nin chu inding suak nôk a ti. A

ISRAELHAI CHUNGA PATHIAN NINGINMURNA - I

Tep hrang: Hosea 13:1-8
Chângvon: 13:4

¹Efraima'n thu a hrilin chu inthingna hrang dôr a dên rak ngai, Israel mihai laia chu irngai roiinpui tak a lei ni ngai. Baal kuanga a tûk tena hin chu a ithi tâk a ni. ²Atûn khom hin an sualtir ual ual tâka, an tangkarua'n millim súnna'n an irsiam chopu, anni ngaidân angzia zêla millim kha; khahai murdi kha kut theithiamhai kut suak a ni pumin, irbôlna inhlantu murdihai khan sehrât têhai kha tum ri se, an ti ngai. ³Khasikin, zînga sumpui ang le irdo inrang taka boi nôk ngai anghai, hruizôla bu'rsi, kèllaiherin a isêm irhmang ang hai, meikhu suakna meikhu anghai ni an ti. ⁴*Kei rêk hi chu Aigupta ram ata kha, RENGPA ni Pathian kha ki nia, kei ti no chu Pathian dang inhre ngai mak chea, keima ti no hi chu saninhingtu dang om mahai.* ⁵Ramchâr irkhêl tak ramchâra nang chongpui ngaitu kha ki nia. ⁶An fâk hrang tena chu an khopa, an ikhop kha an milungin a lâlrpâk puia, khanchu a ni irnghil tâk a ni. ⁷Khasikin an ta hrangin kâmkeibaknei ang ki ni, kâmkeite angin lam laia anni kha inruang ki ti. ⁸Savomte inchân angin anni kha bei ki ta, an milung tuamtuhai kha kai thêr zit ki ta, kha hmuna khan kâmkeibaknei angin anni kha fa zoi ki ti; ramsahai khan an ikai darh zoi hrang a ni.

Thumahrui: Bible-a ninginmurna thupui hi an lang inman sabaka. Mihriam masahai inhni suala an tûk khan Pathian ninginmurna thu kha irziak ni viat maka. Mihriamhai hi Pathian ninginmur insuak tirtu hmangrua an chang rop ngai a ni. Israelhai chungu Pathian ninginmurna san tak chu ama khan iam an omno sika a ni. Israelhaiin Pathian leh an kara thuthung an siam kha suanlamna'n hmangin suala lûtin an om ngai a ni. Khannisianlân, Pathianin Israelhai chungu khan a ninginmur kha inlangtir loiin om ual no nia, "Savomte inchân angin anni kha bei ki ta, an milung tuamtuhai kha kai thêr zit ki ta, kha hmuna khan kâmkeibaknei angin anni kha fa zoi ki ti; ramsahai khan an ikai darh zoi hrang a ni".

AN SUAL SIKHA HREMNA

Tep hrang: Hosea 12:7-14
Chângvon: 12:7-8

⁷*Kanaan-hai angin Israel khan varna dikloi an leka, ihuang ringot a irzuk ngai a ni.* ⁸*Efraima khan, ki'rchong ok ta, hlo ki chuk ta a ni: ki sintho murdihaia lak chu keimaa siatna thil sual an ihmu hrang om viat ta mah, a tia.* ⁹Khannisian, kei hi Aigupta ram ata kha RENGPA ni Pathian ki nia, kût zoro lai ang khan puan ina nang ki la inomtir hrang a ni. ¹⁰Deipuhai kuanga khom thu kin sîr ngaia, inlârnahai kin pungtira; Deipuhai hmangin ki lei hala.

¹¹Gilead kha pualoina a ini loi ma ni? Ite ni loi chian an ini kêng; Gilgal-a khan sehrâtchal an inhlan ngaia; a ni, an maichâmhai kha irnêng tuk irlet châng kuanga lung dêng khôm ang chian an ni.

¹²Jakoba kha Arama rama khan an tân pata, Israel khan dôngma man a tuam tâka; dôngma man hrang khan belra a ienkol a ni.

¹³Deipu hmangin Israel kha Aigupta irthokin RENGPA'N a hruai-suaka; deipu dên hmang khan a súnghual saa. ¹⁴Efraima lak khan a ninginmur tak taka, khasikin a thisen insua kha ama chungu a chum tâka. A hrilsiatna kha ama chungu RENGPA'N inchumtir a ti.

Thumahrui: Israelhai kha an soal sikin hrem an ini hrang thu ei irchu hrang a ni. Hremna thuhai an puang manin, Israelhaiin Kanaanhai nundân an ilâk le Efraima'n a thangsuanaa a la'rpâkna thuhai ei hmu a ni. Kha zoiin zoro lei theng tak khan Israelhaiin Pathian enkolna an idong dânhai tarinlangin a oma. Hi anga Pathian enkolna an hnôl sikin hrem an ini hrang thu ei irchu hrang a ni.

12:7 'Varna dikloi' tihi irtêna (palla) dikloi tina a ni. Varna dikloi hi irhuangna thil a ni sikin Rengpa inuamlam ni maka. Israelhai chu Kanaan rama om an ni sikin Kanaan mihai om lam, mi huang ringot chu anni khoma lakin an inzong tâk a ni. Dikloi taka irtêna an hmang ngaia, kha kha Rengpa'n a nuam loi tak a ni (Amos 8:5). Mihai huanga an thil nei fâkpai kha mi irchonghai thil tho dân dikloi tâk a ni (Mika 2:2).

12:8 Efraim chu a le'rchong ok tâka, hi anga irchong hi ama insapa chu a dik a'rsona. Rengpa insap rekin chu ama lungthung loiin mâni lungthung a lei ni chian. Reng Jisua'n, "Mihriam hringna bi hi irchon lâmkhîl sika ni mah," a ti (Lk. 12:15). Paula khomin, "Tangka sum irngaiinat hi sual tinrêng bul a ni," a lei ti (1 Tim. 6:10). Sum irngainattun chu mâni a ilungkhama Rengpa lungkhamna milung nei maka, khasikin, Rengpa insapa chu sual a ni.

12:9 '*Puan ina nang ki la inomtir hrang*': Israelhai kha Sinai tânga an om lai khan puan ina Rengpa ompuina an chang ngaia, an chong sa ngai a ni. Kha anga zoro kha a la hong tung nôk hrang a ni. Rengpa'n a kut hrât kha hmangin Israel nâihai kha Aigupta ram rengata a hruai suaka. Ramchâra invâia an om sùng khan Rengpa ompuina irkhêl tak an chang mai ngai a ni.

'Kût zoro lai ang khan': Hi kût hi 'Kairêng Kût'a ni. Hi kût an hmang hin dângdia nikhua sari sùng an iom hrang a ni (Lev. 23:42,43). Israelhai hrangin lômna le raifân nikhua a nia, tianlaia, Pathianin a lei hruaihaina le a lei enkol inhriat thartirtu kût a ni.

12:10 Rengpa'n Israelhai kuang tekkin thuhai le thil da-dang hmangin thu a lei insîr ngai a ni. Entirna hrangin, Jona le ngapui le ûm; Hosea le Gomeri ang kha a ni. Juda mithiam senkhathaiin chu hi ang hin hi irchâng hi an irleta : 'Lam dang dang an kuang ki inlâr ngaia, a kar changa chu deipuhai hmangin thu an inhriat-theina hrangin ki hril ngai,' tin. Khannisianlân, kha hai murdi kha manboi a ni. Rengpa'n Israelhai chu itiklai khomin intha hai ngai maka, deipu le inlârna le thil dang dang hmangin a'rchutirhaia a nuam dân khom a inhriattir ngai a ni.

12:11 '*Gilead kha pualoina a ini loi ma ni?*': Gilead kua hi thinghnâi damhloi sika hin irhmingthang a ni (Jer. 8:22; 46:11). Gilead hi Jordan dung râl sak tianga tâng ram irhming a ni. Tianlai rengata Gilead rama irthok hin Aigupta le Phoniki rama thinghnâi ata damhloi an isiam chu thon suak a ni ngai.

Gilgal hi Israelhaiin Jordan dung an irkan zoia an riakna hmun masatak a ni. Hi kua hi poimo tak khomsian an inchaina tak tak sikin Pathian hrangin ite anlapna om maka. Gilgala an sehrâtchal inhlan hai kha inlapna ite a'rfena om ma. An maichâmhai khom

h lutka ite nei taloi a ni. Irbôlna an ran nung an inhlanhai khom kha lutka a inei taloi a ni.

12:12 Hi taka hin Hosea'n Jakoba thurchi a hong kailak nôka. Jakoba chu a upa chiin Aram rama a rotputa, dôngma man hrangin belra enkoltu a changa, khaang khan Pathianin a ompui a, satvurna tamtak a idong a ni (Gen. 28:5).

12:13 Deipuhai chu hmusit hrang ni mahaia, Pathian deipu an ni. Aigupta irthokin deipu hmangin Israel nâihai kha Rengpa'n a hruai suaka. Hi deipu hi Mosia a nia, kha deipu ngêt khan Israel nâihai kha ramchara a hruai haia. Khaang dêen khan Pathianin deipu hmangin an sal intangna ata a hruai suak nôk hrang a ni.

12:14 '*A thisen insua kha ama chung a chum tâka*': Hi omzia hi a thiltho angin a ra kha a ât hrang tina a ni. Efraim khan Rengpa'n chu irheisana a uiresan taka, a sualna ata irlet nêkin a pualoina a ipungin a pung tîr tîra. Khasikin, a thiltho dikloi ang takin a chung a hmoltok a la itung hrang a ni.

Israel le Judahaiin an sual man chu an la ituam hrang a ni. An isualna chu millim biaknahai, roirêl dikloihai le sum le puan an irzulna hai kha a ni. Hosea'n Jehova tiang irheia, a kuanga kîr nôk hrangin an fuhai ngaia, khannisian, irlet ual mahai. Pathian an uiresan sikin an roirêlna dikthei ta maka, tholoi rua rua an tho sikin, a ramin siatna a la tung hrang a ni. Sum le puana an lunggrîl pumpui a fe'rh mang taka, sum hmuna hrang a ni photin chu ite uk-sak taloiin an omma. Kha an irchongna kha an irsorpuia. An sualna ra chu an la iât hrang a nia, kha zoro kha a irkhêl sabak a ti.

13:9 Hi thu hi Juda mithiam senkhathaiin chu hi ang hin a omzia an hril, ‘O Israel, iang zoroa khom nanga changpuitu le enkoltu kha nini doi sikin, ni bi-binga siatna a ni ta,’ tin.

13:10 Hi thu hi Deipu Samuel kuanga mipuihaiin roirêltu an inghina chungchâng ang kha a ni. Israelhaiin rêng an zonga, kha khan Pathian milung hoi zoi maka (I Sam. 8:5,6). An izong ang takin Pathianin a phalhai. Khannisianlân, Pathianin a pêkhai nasan angin an renghai om mahai. Râlhai ata a mi Israelhai inzôk hrang le Pathian iamna tiang mihai kaihruaitu hrang an nia. Khannisian, an renghaiin Pathian an irheisana, millim pathianhai an biaka. Khasikin, reng an ineia khan ite an lapna om pehai ta maka, an ta hrangin siatna intungtu hai a ni ual tâk a ni.

13:11 ‘*Lâkpai nôk tâk*’: Hi irchâng a hin Pathian ninginmurna chungchâng ei hmua. Pathianin rêng a ipêk hai kha Suala kha nin iam a omma. Suala kha a vânglai takin a râlhaiin a hringna an lâkpaia. Mi senkhat iam dânin ‘*lâkpai nôk tâk*’ tihi hmâr ram tianga rêng masatak Jeroboama I-na a ninole rêng hnungkhon tak Hoshea kha nin iam an om a ni. Israelhaiin rêng an zonga, Pathianin a pêkhaia, khannisian, Rengpa dân insiattuhai an lei ni. Khasikin, an renghai chu Rengpa’n a ilâkpai hai nôk hrang a ni.

13:12 ‘*Bukkhôm ... siakhôm*’ tihi Efraim pualoina chu irvâna Pathian makunga irsinsia a ni. An سوالna murdi hai kha siakhôma hre insat a ni. Rengpa ninginmurna meiin a la kâng inhek vîng hrang a ni.

13:13 Nu-in nâite nei hrang tôna nâiha’n asea, na a ituang angin Israel khomin a thiltho dikloina man chu a la tuang hrang a ni. ‘*Nâipa vâ loitak a nia*’ ti omzia hi Israelhaiin an pi le puhai سوالna ata irdin hrang an tumno sikin, nâipa pualoi le vâlloi tak a ni. Efraimin millim biakna an rotsan nuam no sikin hremna an la tuang hrang a ni.

13:14 Rengpa ninginmurna kha a vîrirsâng tâk sikin, Seol le thina ata khom sansuak loi hrangin hi irchâng a hin ei hmu a ni. Seol hi Juda hai hrangin chu mithi khua, irrêng hnuai a omin an iama.

13:1 ‘*Inthingna hrang dôr a dên rak ngai*’: Efraima khan thu a hrilin chu a hê khan mi a hnuaisia, mihaiin an irngai thei loi a ni (Job 29:9). Zoro lei theng tâka khan Israel ram pumpuiin Rengpa hnung an zui lai khan chu ram hrâttak le thiltho theitâk a ni ngaia. Khannisian, سوالna lampui an hroa, baal millim pathian an biaka irthokin Rengpa’n a en indong hai taka.

Hi taka ‘*a ithi tâk a ni*’ a iti hi irtha tianga thina a ni. Hi an irtha thina hin nam pumpui siatna a hong tung hrang a ni. Judahai lekha Talmud an iti ngai khan, “Misualhai chu an dam lai khomin thi anga insap an ni” tia irziak a ni.

13:2 ‘*An sualtîr ual ual tâka*’: Hi thu a insîrna san tak chu an tangkaru’n millim an siam chopu, Pathian kuang irbolna thil inhlan taloiin hi rangachak millim makuanga an irbolna thilhai chu an inhlan sika a ni. Rangachak le millim siam hi tianlai ata irthokin Bible ram le a kôlvêla ramhaiin an lei ichîng ngai kha a nia. Mosia’n thusôm pêk lâk hrangin Sinai tânga a hong fea, a uang inhnung sikin nghâk zoi loiin Arona le mipuihaiin ‘rangachak sete’ irlim a lei isiam a ni (Exo. 32:4). Israel ram irsenna a om hnung khan hmâr ram tianga reng Jeroboama I-na khan a mihai Jerusalema Pathian biak hrang an hong zoro’n Dân le sehrâte irlim an sia (I Reng. 12:29). Kha millim makunga irbolna thil inhlan tu murdi’n an itum hrang a nia, kha khan an lungthung leh an mahrip entirna a ni (I Reng. 19:18). Khasikin, Israelhai chu millim lungthungtu le chubai mûktuhai an ni.

13:3 ‘*Zînga sumpui ang le irdo le bur’rsi*’: Zînga sumpui, irdo le bu’rsi a iti hai hin Israelhai chu loi neitu anni ti a inlangtir a ni. Pathian an lungthung sotloi zia insîrn an hi anga thu hi 6:4-a khan ei hmu a ni. Hi mihai hi millim chubai mûktuhai an nia, an sotloi lam hrang dân chi dang dang hmangin a hril a ni.

Zînga sumpui le irdo hi Thuthung Luia chu thil milak, sottheiloi hrilna’n hmang a ni (6:4). Bursi hi mania detna neiloi, phâivuan a nuamna tianga a hruai koi thei a ni (Inpâkna 1:4). Kha ang dênin meikhu hi thil sotloi, uang irhmang hrilna’n hmang a ni (Isa. 51:6).

13:4 Hi irchâng a hin Israelhai chu Rengpa ta an nilam a hril a ni. Israel hai chu a ta an nia, ama chu an Pathian a ni. Aigupta ram

Saninzôktu a ni. Ama tino chu Aigupta ram ata hruai suaktu Pathian dang reng om mahai. Ama vaih hi Pathian dik a nia; atûna an millim biak hi chu Pathian thil siam ata an isiam suak a nia, ite hrâtna le takna ainei loi a ni. Ama tino hi Pathian dang an iomloi a ni.

13:5 Rengpa chu ramchara kum sômminli sêng lei fe tâk khan hruaitu le ompuitu a nia, Israel vai hi rammuala a inhriat insêngkua an ni (Deut. 2:7; Amos 3:2).

13:6 Inkung ram an pan laia ramchara kum sômminli lai an fe sêng khan Rengpa'n a chôhmaia, thil irkhêl tamtak tho'n sat a vur hai ngai. Satvurna tamtak an dong sika khan an larirpak puia, a pêktu Pathian chu irnghil paiin an ni nuam dân tiang an ke an ithin a ni. An ni siamtu le satvurna petu nêkin, satvurnna an idong khan irhmang zoiin, Rengpa chu an irheisan tâk a ni.

13:7, 8 *'An ta hrangin kâmkeibâknei ang ki ni, kâmkeite angin ...* : Hi irchâng omzia chu zoro idôrten mani kha Rengpa chu an ta hrangin enkoltu a lei ni ngaia, khannisianlân, Rengpa hrangin iam an om no sikin, atûn chu an ta hrangin insiattu le inboitirtu a ini hrang a ni. Kâmkeibâknei chu ramsa hai laia inlal tâka bê a nia, khasikin, reng/lal irsinsiana khomin an lei hmang ngai a ni. Sakhuana tiang khom kâmkeibâknei hi a poimona tâk a neia (Job 10:16). Thuthung Luia kâmkeite tih an lang intama, a chan an ranga, mi inchân a hrât sa a ni (Jer. 5:6). Khaang dênin savom khom hi ramsa hai laia inlâr tâk a ni. Pathian ninginmurna chu savom leh tekhin a ni (Chap Hla 3:10). Hi ramsa hranghai - kâmkeibâknei, kâmkeite le savomhai hin sa an fak laia an kaithêra an dar angin Pathianin Israel chu a ikaithêr hrang a nia, tûte a san hrang omno nihai.

ISRAEL CHUNGA PATHIAN NINGINMURNA - II

Tep Hrang: Hosea 13:9-16

Chângvon: 13:9

⁹ *O Israel, nanga changpuitu ni doi hi ni siatna a ni e.* ¹⁰ Ni khopui murdia saninzôk theitu hrang kha, ni rêng kha atûn hin khôn mo a iom? Reng le hruaituhai ni pe ro, ni iti hai, ni roirêltuhai kha khôn mo? ¹¹ Ki ninginmurna rêng nang ki pêk, ki ninginmur ki lâkpai nôk tâk a ni. ¹² Efraima pualoina kha bukkhôm a ni, a sualna kha siakhôm a ni. ¹³ Nupang nâiha irvei chardongna ang kha a chungu zuang tung a ti: ama kha nâipa vâr loitak a nia, a zoro taka nâi hong suakna hmuna om mah. ¹⁴ Seol kut ata anni kha ki irtan hrang ma ni? Thina ata ki isansuak hrang ma ni? O thina, ni hripuihai kha khôn mo a iom? O sual, ni thân kha khôn mo om? Lung nang inkham viat no ning, irlet khomsian uksak no ning. ¹⁵ A urêngghai laia irhniang tak ni khomsian, nisua tianga pháivua hong pût a ta, ramchâr ata RENGPA itho ngêt kha a zuang lai tak a ni; a tuihnârhai kha kang a ta, a tuikuangghai kha châr zoi a ti. Bêlbûr sa murdi, a châr kha insiat zit a ta. ¹⁶ Samaria ram ata a Pathian chungu tehel a zonga, khandaia intûktirin om an ta, an nâitesenhai kha pai inthek zit ni an ta, an nupang nâivong laihai kha kaithêr ni an ti.

Thumahrui: Pathian thuthung an zomno'n chu Pathianin a lungkhamna kha an chungu ninginmurna'n arlettir nôk ngai tih (2 Chro. 36:15-16; Isai 63:9-11), ei hmua. Israelhai kha rêng an man chu Rengpa Pathian Aigupta suak ata hruaihaitu kha an rêng le Pathian a ni. Deipu Samuel zoro khan rêng an zong tak sikin mihriam rêng a pêkhai a ni. Pathian inuam dân angin rêngghai kha om mahai, mipuihai enkol le hrungghai le Pathian iamna tiang changpuitu hrang nêkin anni ual kha Pathian irheisanin le millim pathian nam dangghai pathian kha an biak lem tak a ni. Khasikin, an rêng roirêlna hai kha inboipai ata a la ihremghai hrang thu ei irchu hrang a ni.

RENGPA'N ISRAELHAI TA HRANGIN
HRINGNA THAR AN KUNG

Tep hrang: Hosea 14:4-9

Chângvon: 14:4-5

⁴ *An hnungtôlna hi indam ki ta, Anni ata ki ninginmurna kha ar kiang tâk sikin, anni kha lung ki ithung hrang rêng rêng a ni.*

⁵ *Israel hrang khan irdorfim ang ni ki ta, ama kha lili angin sa a ta, Lebanon tâng thing irzung angin a'rzung thâk irzar a ta.* ⁶ *A zarhai kha inbûk ngêt an ta, a satzia kha Oliv thing ang dên ni a ta, Lebanon tâng angin a mirim hoi a ti.* ⁷ *A'rhlima lêng hai kha hong kêr an ta, bu angin hong hring thar an ta, grep hrui angin hong irnoi a ta. Lebanon uain angin an irhming inthang a ti.* ⁸ *Efraima khan millimhai le irnâina imo a inei ta hrang? Kei hi a chongchaina sâmtu ki nia, a indingtir hrangtu khom ki ni. Kei meisâr thing hring mur ang ki nia, Ni ra sahai kha keima ata a ni.* ⁹ *Tu mo vâra hihai hi inhre thiam thei hrang; tu mi fing vâra inhre thei hrang? RENGPA lampuihai kha a dika, mi dikhai khan an izui hrang a nia; tho'nchâituhai rêk chu kha khan an irfûiin an itûk hrang a ni.*

Thumahrui: Pathianin Israelhai kha ama inditloi le nuamloi angin an om ti an hriata, khannisian, an sual ata an irleta Pathian tiang an hong kêr nôka a nin chu Pathianin a indingthar nôk hrang a ni. A indingthar nôk hrang dân chu hi ang hin a ni.

14:4 *'An hnungtôlna hi indam ki ta'*: An hnungtôlna chu 'an uirena, Pathian biak loa Baal pathian dikloi an biak kha an hnungtôlna a ni. Hnungtôlna ti chu iriamzoiloi tina a ni. Hi irchânga hin Pathianin Israelhai kha hnung irtolhai siankhom a ngamdahai thu le a indamhai thu a hril a ni. Pathianin an sualhai a ngaidama, an porinchenahai a'rsukinfaihaia, an natnahai a indam a ni. Khasika khan Pathian lungkhamna hin ram inritna ten om maka. I ang khomin sualhai siankhom lung an khamhai maia, a ninginmurna murdihai khom kha a lungkhamna khan a

13:15 *'A urêng hai laia irhniang tak ni khomsian'*: Hihî Efraima kha a itina a ni. Efraima kha a urêng hai laia irhniang tak ni khomsian, thil sual, millim biakna a lei tho tak sikin hrem a ini hrang a ni. *'Nisua tianga phâivua hong pût a ta'* tihî phâivua hrâtak, thil tamtak insiat ngai kha a ni. Khannisianlân, hi taka hin Assuria sorkâr hong lian mai hrang a ihrilna a ni. Assuria sorkârin Israel a hong rûnna a nin chu a khopuihai le a hong insiat ving hrang a ni. Efraima kha Pathian dân a zôm lai khan nam murdihai laia nam roiinputak a nia. Khannisianlân, sehrâte millim a biaka irthokin lampui dikloi a hro ta sikin siatna a hong tung hrang a ni. Efraima tuihnâr le tuikuang hai chu hong châr ata. Assuria sorkârin Israelhai kha sala hruaihaiin an bêlbûrhai murdi a insiat khela an rama a ichoipai hrang a ni.

13:16 Israel chu *'a Pathian chung a tehel a zong'* sikin an khopuitak Samari kha insiat ving ni a ta. An nupang hai khom zôk thei ual no nihaia, nâivong lai hai khom kaithêr ni an ta (2 Reng 8:12; 15:16; Amos 1:13). Pathian chung a tehel zong chu ichi om tak a ni.

Samaria khan Pathian a doi sikin a thitho ra chu a iât hrang a ni. Khandaiin thatin om an ta, nâitesenhai chu hnuai chung a vik thathai an ta, nu nâivong lai hai chu kaithêr ni an ti. Israel-in a

RENGPA KUANGA KIR NOK HRANGIN
HOSEA'N ISRAELHAI A NGÊN

Tep Hrang: Hosea 14:1-3

Chângvon: 14:1

¹ *O Israel, RENGPA ni Pathian tiang khan kîr nôk ro, ni pualoi sika ngei ni itûk tâk a ni.* ² RENGPA kuanga khan kîr nôk unglân, a kuanga khan hiang hin insîr ro: a tho'nsualna murdi kha la paiin lan a sa ka kai kha pom ro; khanchu ei hmûr rahai kha sehrât chalpa irthûlin ki hong inhlan e. ³ Assuria khan ni saninhring no nia, sakor chuangaia chuang no ning; kin kut suakhai kuanga khan, kin Pathian nin ni e, ti ual ta no ni ung. Farahai khan nangmaa hin lungkhamna an hong ihmû ngai a nia.

Thumahruai: Deipu Hosea thu'npuang hi nguk takin ei irc-huna hin Israel ram chu suala a tûk taka, Jehova Pathian diktak kha mâksanin millim pathianhai an biaka, khasikin, Pathianin an sualna sika khan a hremhai hrang a ni. Kha anga hringnun beiindong om tak an tuang laiin deipu'n thucha lôm omtak, sabeina thar a hong inpuang nôk a ni. Zoro hnungkhona chu Israel ram chu inding tharin a la iom nôk hrang a ni. Khaang zoro kha an phâk theina hrangin chu an sualna ata irlet hrang anang a ni.

14:1 Israel khan Rengpa kha mâksan siankhom Pathian lungt-hungnan chu a la zuihai maia, ama tiang an kîr nôk theina hrangin deipu hmangin a ikoihai mai a ni.

14:2 Deipu Hosea'n Israel kha Rengpa tiang kîr nôk hrangin a koihaina hnungkhon tâk a ni. *'RENGPA kuanga khan kîr nôk unglân, a kuanga khan hiang hin insîr ro'* tihi *'thu choipumin Rengpa tiang kîr nôk roh'* ti nisian fel ual a ti. A omzia chu Rengpa tiang milung murdi leh irsîra kîr nôk hrang tina a ni.

Sualna hin lampui dikloi tianga ni hruaitu a ni ngaia, lampui dika hro tum zoro khoma a ni khaltu tâk a ni ngai. Hi taka 'insîr

irletna chongbai le ngaidam zongna chongbâi a itina a ni. Rengpa'n chu irbôlna mantam, sehrâtchal le belrate nêkin irletna milung irputa an ikîr nôk kha an hmûra rahai (fruit of the lips) chu a ni.

14:3 Assuria ram chu roiinpui hrâtak ni khomsian, Israel nam chu saninzôk thei no ni. Khaang dênin Aigupta ram khom roiinpuiin an irdoina sakorhai khom hrâtak hai siankhom, saninzôk theihai ual no ni (1 Reng 10:28; Isaia 31:4). Khasikin, hi irchâng hi hiang hin, 'nangma chu ni lunginkhamtu tak tak ni ni sikin, o Rengpa, kin millim biakhai khom biak ta no ninga, a ngaisâng khom ngaisâng ta no ning.' Hi taka 'farahai' tihi Israelhai a hrilna a ni. An pa Pathian chu rotsan hai sian baal pathianhai biakhai siankhom, Rengpa chu an pa diktak, anni lunginkhamtu le enkoltu Pa a ni. Khasikin, deipu hin thutak leh Rengpa chu pana, a kuanga kîr nôk hrangin Israelhai hi sathnem irngai takin a infuihai a ni.

14:5-7 Rengpa chu Israelhai hrangin irdorfim ang ni a ta. Israel ram le a kol vela khan asan irdo a tak ngaia, kha kha bu le balhai hrangin annang tak taka, an hringna a ni. Khaang dênin Rengpa chu Israelhai hrangin hringna a ni. An hringnahai lei duaiin lei tûkhai siankhom, anh hringhai irdorfimin a chôma, a hong intharhai nôk angin Israelhai khomin hringna thar an inei hrang a ni.

Hi taka 'lili angin' tihi 'hmel satna' tiang panga a irkok a ni. Lili pâr enhoitak angin Israel hmel chu en ala om hrang a ni.

Khan, Lebanon tânga thinghai chu irnêng rîl tiang asan irzung an thâk irzar ngai sikin, a kung khom kha idor irsângin lian siankhom, a'rzung a det sikin phâivua hrâtin khom inriltir papai ngai ma.

Lebanon tang hi Palestina hmar tianga tângdung inhni, sim tiang le hmar tiang irheia om an ni. Khothang tianga mi chu 'Lebanon' an ti a, khosak tianga mi chu 'Anti Lebanon' tia koi an ni. Anti-Lebanon sim tianga a mongna hin tângsip irsâng tak chu 'Hermon tâng' kha a om a ni. Hermon tâng hi vurin a'rkhu ving ngai a ni. Sidar thing a tam sikin hi tang hi a'rhming a inthang sabak a ni.

14:6 '*Azarhai kha inbûk ngêt an ta*' tihi la puihlingloi, la hong irsôn mai hrang dân a hrilna a ni. 'A satzia kha Oliv thing ang den ni a ta' tihi Oliv thing hi Palestina ram hmun tina a mong nuam sabaka, a rah hriak kha an lak ngaia, asana man tam le a hlu a ni. Oliv thing hi a saa, a pâr mirim khom a hoi a ni. Lebanon tâng mirim inhoitirtu khom ni a ti. Israelhai chu Rengpa irchon luatu anni sikin rah tamtak insua hranga a hrilna a ni. Lebanon tâng mirim hoi angin Israelhai chu Rengpa hrangin pâr an ta mirimhoi tak an la ini hrang a ni.

14:7 '*A'rhlima*' tihi Pathian irhlima an omin chu ama taka khan an la om loi tina a nia. Rengpa enkolna changin la'rhniang an ta, an la ilôm hrang a ni. '*Bu angin hong hring thar nôk an ta*' tihi mana an irtha nun lei siat tak le lei chuai tak kha bu angin hong hring thar nok an ta, grep rang angin hong irnoi nok a ta, a irah hrang a ni. Israelhai chungai Rengpa a milung a chukin chu a mihai kha Lebanon uain angin a'rhming an thang hrang a ni.

14:8 Atûn chu Efraima khom millim leh ite irnâina nei ta no nia. Rengpa khom kha a chongchaina sâmtu vai ni taloiin ama in-dingtirtu a ini ta hrang a ni.

'Kei meisâr thing hring mur ang ki nia': Nova irkuang

kha meisâr thinga siam a ni (Gen. 6:14). Rengpa kha an ta hrangin itinrêng ni a ta, meisâr thing hring mur angin itiklaia khom chuai ngai no nia, a zar irhlina khan leng an ti.

Efraima khan Baal biak nêkin Rengpa biak kha satvurna a ni dân an hriat infela, a irchongna murdi le a irhniangna tûte a ta nimaka Rengpa rengata a idong a ni. Khasikin Rengpa'n Efraima kuanga khan, 'Ni ra sahai kha keima ata keng' tin a ihril a ni. Rengpa nâi chu an ta hrangin satvurna a nia, millim biak rêk chu siatna a ni dân an inhriatinfel tâk a ni.

14:9 Deipu hin a thuhiril chu mi vâ le vârlôihai lam hro irang loi dan a thuhiril khârnan a hmanga. Rengpa lampui a dika, an tuanin a ifel a ni. Mi sual le vârlôihai inchu Rengpa lampui chu hro nuam mahaia, an itûk ngai a ni. Rengpa lampui hrohai chu

LEKHABU RÔNHAI (Bibliography)

1. Butterworth, Mike, *Hosea*, New Bible Commentary, 21st Century Edition, Secunderabad: OM-Authentic Books, 1994
2. Unger, Merrill F., Unger's Bible Dictionary, Chicago: Moody Press, 1966.
3. Hindley, J. B., *Hosea*, New Bible Commentary, 3rd Edition, Leicester: Inter-Varsity Press, 1990.
4. McCarthy, Dennis J., *Hosea*, The New Jerome Biblical Commentary, Bangalore: Theological Publications in India, 2002.
5. Vanlalchhunga, Rev. *Kum Zabi Pariatna Zawlnete*, Aizawl: Synod Literature & Publication Board, 2009.
6. Khawbung, L. S., Rev., *Hosea Hrilfiebu*, Muolhoi: Joint Sunday School Board, 2015.